



ЕДИЦИЈА

ЈУХОРСКИ ЗАПИС

# ЈУХОРСКА ЧТЕНИЈА

## ЗВЕЗДЕ НАД ЈУХОРОМ

### ТЕМАТСКИ ЗБОРНИК

СВОЈНОВО - КРУШЕВАЦ

2021



ЕДИЦИЈА  
ЈУХОРСКИ ЗАПИС

ТЕМАТСКИ ЗБОРНИК

ЈУХОРСКА ЧТЕНИЈА  
ЗВЕЗДЕ НАД ЈУХОРОМ

ИСТОРИЈСКИ АРХИВ КРУШЕВАЦ  
УДРУЖЕЊЕ ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ЛОГОС СВОЈНОВО

*За издавача*

Ненад Соколовић  
Ненад Васковић

**Уредници**

др Дмитар Атанасов  
проф др Голуб Јашовић  
проф др Предраг Драгојевић  
др Ивица Тодоровић  
др Иван Бецић

**Уређивачки одбор**

др Момчило Исић, научни саветник, др Дмитар Атанасов, PhD Ergan Karakoç Assoc. Prof, проф др Голуб Јашовић, проф др Предраг Драгојевић, др Бранко Надовеза, научни саветник, проф др Радован Радовановић, др Ивица Тодоровић, научни саветник, проф др Дејан Антић, PhD Ali Serdar Mete, др Иван Бецић, виши научни сарадник, др Срђан Ж. Словић, виши научни сарадник, др Мирослав Поповић, научни сарадник, др Катарина Вучић, др Кристиан Јерић, Костјантин Рахно, старшиј научовий співробітник, мр Зоран Вучић, мр Небојша Ђокић, А. В. Калиниченко, кандидат історичних наук, асистент, Ненад Соколовић, Оливера Думић, мр Методије (Марковић), Ненад Васковић.

**Стручни редактори**

Оливера Думић  
Никола Миловић

Адреса издавача  
Историјски архив Крушевац, Мајке Југовића 6, 37000 Крушевац

ISBN 978-86-80836-37-9.

**Тираж:** 200 примерака

**Штампа:** SaTCIP doo, Врњачка Бања

ЕДИЦИЈА  
ЈУХОРСКИ ЗАПИС

ТЕМАТСКИ ЗБОРНИК

**ЈУХОРСКА ЧТЕНИЈА**  
**ЗВЕЗДЕ НАД ЈУХОРОМ**

СВОЈНОВО - КРУШЕВАЦ  
2021

**THEMATIC COLLECTION OF PAPERS**

**JUHOR READINGS**  
**STARS ABOVE JUHOR**

**EDITORS**

PhD Golub Jašović, prof

PhD Dimitrij Atanasov

PhD Predrag Dragojević, prof

PhD Ivan Becić

PhD Ivica Todorović

# САДРЖАЈ

<b>ЈУХОР</b>	<b>11</b>
Душан Рашковић ИСТОРИЈСКА ГЕОГРАФИЈА СКОРДИСКА НА ПОДРУЧЈУ ЦЕНТРАЛНОГ ПОМОРАВЉА, ТОПОГРАФИЈА И НАЛАЗИ	13
Живојин Андрејић СЕЛО ГЛЕДИЋ, ГЛЕДИЋКЕ ПЛАНИНЕ И СРПСКО – ДУБРОВАЧКА ВЛАСТЕЛА ГЛЕДИЋ?	25
Небојша Ђокић, Оливера Думић ЦРКВЕ У ДОЊЕМ ТЕМНИЋУ ЦРКВЕ У ВАРВАРИНУ, ОРАШЈУ, БОШЊАНУ И ГОРЊЕМ КАТУНУ	31
Ђорђе Петковић ПРИЛОГ ПРОУЧАВАЊУ ДУХОВНОГ ПРОСТОРА ТЕМНИЋА	71
<b>ИСТОРИЈА УМЕТНОСТИ</b>	<b>103</b>
Александра Димитријевић ПОЈАВА БАЛКАНСКИХ АНАХОРЕТА У ГРАЧАНИЧКОМ ЕКСОНАРТЕКСУ И ЗНАЧАЈ ЊИХОВОГ КУЛТА У ПЕРИОДУ ПОСЛЕ ОБНОВЕ ПЕЋКЕ ПАТРИЈАРШИЈЕ	105
Ивица Марковић ГЕНЕЗА ИКОНОГРАФИЈЕ ПРЕМУДРОСТИ У СПОМЕНИЦИМА ГРАДИТЕЉСКЕ ЕПОХЕ НЕМАЊИЋА ИЗ ПРВЕ ПОЛОВИНЕ XIV ВЕКА	111
Небојша Ђокић, Ана Митић Стошић МАНАСТИР ПРЕОБРАЖЕЊА ГОСПОДЊЕГ У КОЗЈЕМ ДОЛУ	129
<b>ЕТНОЛОГИЈА</b>	<b>139</b>
Ивица Тодоровић ОСВРТ НА ФЕНОМЕН АНТИСРБИЗМА И НЕКЕ ЊЕГОВЕ ПОСЛЕДИЦЕ	141
Костјантин Рахно БЛУКАЈУЧИ ВОГНИ Й БУРЈА: ДУШИ ПОМЕРЛИХ НА ДАХУ	171
Katica Naglić USKRSNI OVIČAJI U STARČEVU I OPOVU	179
<b>ИСТОРИЈА И АРХЕОЛОГИЈА</b>	<b>191</b>
Прохненко И.А., Калиниченко В.А. ЗАВОЕВАНИЕ ВЕНГРАМИ ВОЖДЯ АЛМОША СЛАВЯНСКОГО КНЯЖЕСТВА ДУКИ ЛАБОРЦА – РЕАЛЬНАЯ ИСТОРИЯ НАСЕЛЕНИЯ ВЕРХНЕГО ПОТИСЬЯ КОНЦА IX - НАЧАЛА X ВВ. Н.Э. ИЛИ ОЧЕРЕДНОЙ РЕГИОНАЛЬНЫЙ МИФ?	193
Драган Зајић ОСТАВА НОВЦА ЦАРА УРОША СА КОСМАЈА	205
Димитър Викторов Атанасов КОСОВКА ДЕВОЈКА. КРАТКА ИСТОРИЈА И ИДЕОЛОГИЈА НА ВИЗУАЛНИЈА ОБРАЗ	209
Јован Вучић ДЕСПОТ ЈОВАН УГЉЕША И УСПОСТАВЉАЊЕ ВЛАСТИ НАД СЕРСКОМ ОБЛАШЋУ	223
Славољуб Бојић МИЛОСАВ ПЕТКОВИЋ БРАЉИНАЦ РАТНИК, СУДИЈА, ПОЛИТИЧАР	231
Мирослав Поповић ПРИЛОЗИ ИЗ ЖИВОТА НАЧЕЛСТВА И СУДА ОКРУГА ВАЉЕВСКОГ 1840-ТИХ	239
Маја Видовић ПОЛИТИЧКЕ ПРИЛИКЕ У ЕЈАЛЕТУ БОСНА У ПРВОЈ ПОЛОВИНИ XIX ВИЈЕКА (ДО ПРВОГ ПОХОДА ОМЕР - ПАШЕ ЛАТАСА)	245
Димитрије Живановић МИСИЈА ОМЕР-ПАШЕ ЛАТАСА У ЈУЖНОСЛОВЕНСКИМ КРАЈЕВИМА	259
Момчило Исић ПИСМЕНОСТ У ТИМОЧКОЈ КРАЈИНИ КРАЈЕМ 19. И ПОЧЕТКОМ 20. ВЕКА	273
Кристиан Јерић ИСТОРИЈА ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА СОМБОРСКО - СТАРОБЕЧЕЈСКЕ ВИЦИНАЛНЕ ЖЕЛЕЗНИЦЕ ДО ПРВОГ СВЕТСКОГ РАТА	285
Сузана Југовић ПРОПАГАНДА ПРЕД ДРУГИ БАЛКАНСКИ РАТ ИЗ ПЕРСПЕКТИВЕ СРПСКЕ ШТАМПЕ	305

Данко Михајловић ПОЛИТИЧКЕ ПРИЛИКЕ У СРЕЗУ ФОЧА У ДОБА КРАЉЕВИНЕ СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА 1918-1929. ГОДИНЕ	311
Иван Бецић ПАРАЋИНСКА БАНКА А. Д. ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА	333
Зоран Стевановић, Милан Петровић, Синиша Голубовић ЖИВОТ И ДЕЛО РУЖЕ ЛЕРИНЦ, ПРОФЕСОРА ДРЖАВНЕ УЧИТЕЉСКЕ ШКОЛЕ У АЛЕКСИНЦУ	343
Вања Узелац ЛОГОР У БАЧКОЈ ТОПОЛИ ЗА ВРЕМЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА	349
Снежана Алексић ТРАНСФОРМАЦИЈА КАПИТАЛА И ВЛАСНИШТВА НАД КАПИТАЛАОМ У ЈУГОИСТОЧНОМ СРЕМУ ОД СРЕДИНЕ ХVIII ВЕКА ДО ДАНАС	357
Дејан Антић, Ивана Груден Миљентијевић ЗНАЧАЈ МЕМОРИЈАЛНИХ КОМПЛЕКСА НА ПРИМЕРУ МЕМОРИЈАЛНОГ КОМПЛЕКСА „12. ФЕБРУАР“	385
Aleksandar M. Gajić MILAN OBRENOVIĆ AND THE IMPROVEMENT OF THE SECURITY SYSTEM OF KINGDOM OF SERBIA 1897 - 1899: MILITARY REFORMS	391
Ercan KARAKOÇ, Ali Serdar METE MACHINE GUNS IN THE OTTOMAN ARMY AND BALKAN WARS EXPERIENCE	401
Небојша Ђокић ВЕРЗИЈЕ АЕРОПЛАНА БРЕГЕ 19 У НАОРУЖАЊУ ВАЗДУХОПЛОВСТВА ВОЈСКЕ КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ	413
Юриј Игоревич Пашолок RENAULT R 35 КАК НАГЛЯДНАЯ ДЕМОНСТРАЦИЯ ПОЖЕЛАНИЙ ФРАНЦУЗСКИХ ВОЕННЫХ И СУРОВОЙ РЕАЛЬНОСТИ	441
Алексеј Јурьевич Хлопотов САМЫЙ ПРОЖОРЛИВЫЙ ТАНК СОВЕТСКОГО СОЮЗА	445
Иван Кочин РАТ МИНАМА НА ЖЕЛЕЗНИЧКИМ ШИНАМА	451
Robert Miler ОПЕРАЦИЈЕ 4. АРМИЈЕ 1945. S POSEVNIM OSVRTOM NA DJELOVANJA TOKOM RIJEČKE OPERACIJE	465
Оливера Думић ПРИЛОГ ПОЗНАВАЊУ ТЕХНИКЕ РАДА САВРЕМЕНИХ ОБАВЕШТАЈНИХ СЛУЖБИ	477
<b>ЈУХОРСКИ НАТПИС</b>	<b>485</b>
Катарина Вучић ТРАНСПОНОВАЊЕ ИСТОРИЈЕ У ДЕЛУ ЈАКОВА ИГЊАТОВИЋА – ИГЊАТОВИЋЕВИ ЈУНАЦИ У ПРЕСЕКУ ЕВРОПЕИЗАЦИЈЕ И ДЕНАЦИОНАЛИЗАЦИЈЕ	487
Голуб Јашовић ИМЕНОСЛОВ СЕЛА ВЕЛИКА КРУШЕВИЦА У ЛЕВЧУ	497
Зоран Вучић „ЖЕНИДБА ДУШАНОВА“ – МИТОЛОШКИ И ЛЕГЕНДАРНИ ПОДТЕКСТ	507
Срђан Словић ХАБЕРМАСОВА КРИТИЧКА ТЕОРИЈА ДРУШТВА	517
Зорица Сорак ЛИЧНИ НАДИМЦИ У СЕЛИМА КОПАНИЧКЕ ОБЛАСТИ У ОПШТИНИ ЛЕПОСАВИЋ	523
Александра Јовичић СВЕТ КАО НЕПОЧИН – ПОЉЕ (СЛИКА ГРАДА У ПОЕЗИЈИ ВАСКА ПОПА)	535
Марија Запутил ЛЕКСЕМЕ КРОЗ ВРЕМЕ	541
Славица Јовановић ЕПСКА СРБИЈА И КОСОВСКИ МОТИВИ У ПОЕЗИЈИ ЉУБИШЕ ЂИДИЋА	543
Ђорђе Петковић АНА МИТИЋ СТОШИЋ, <i>МИРИСИ РАЈА</i> , УДРУЖЕЊЕ КЊИЖЕВНИКА, ВРАЊЕ, 2019	551
Ана Митић Стошић БРАЦИНА БЛАМ ПОЕЗИЈА	553
Звездана Пековић „БЕЛИ КРИН“ ДОРИНЕ ВОЈИНОВИЋ	555

	<b>ДУХОВНОСТ</b>	<b>557</b>
Методије Марковић, Небојша Ђокић ЕПИСКОПИ СУФРАГАНИ		559
Зоран Стевановић СВЕШТЕНИК РАДОСАВ С. ЂОРЂЕВИЋ, ПАРОХ ЛУЖАНСКИ, СРЕЗА МОРАВСКОГ ОКРУТА АЛЕКСИНАЧКОГ		563
Драган Николић ОБНОВА ЦРКВЕ СВЕТОГ ГЕОРГИЈА У СЕЛУ СЕДЛАРУ ЕПАРХИЈЕ БРАНИЧЕВСКЕ		569
Владан Матић ЦРКВА „СВЕТА ПЕТКА“ ВЕЛИКА КРУШЕВИЦА		579
Марко Стевановић ВЕРУЈУЋИ У ВАСКРСЕЊЕ ХРИСТОВО ВЕРУЈЕМО У ОБНАВЉАЊЕ ЉУДСКОГ ДОСТОЈАНСТВА		583
	<b>ДОКУМЕНТИ</b>	<b>587</b>
Мато Муља, Небојша Ђокић REGISTAR SAOBRAĆAJNIH AVIONA JUGOSLAVIJE 1951 - 1989. GODINE		589



## THE CONTENT

<b>JUHOR</b>	<b>11</b>
Dušan Rašković HISTORICAL GEOGRAPHY OF SCORDISCUS IN THE AREA OF CENTRAL POMORAVLJE, TOPOGRAPHY AND FINDINGS	13
Živojin Andrejić THE VILLAGE OF GLEDIĆ, GLEDIĆ MOUNTAINS AND THE SERBIAN - DUBROVNIK VLASTELA GLEDIĆ?	25
Nebojša Đokić, Olivera Dumić CHURCHES IN DONJI TEMNIĆ - CHURCHES IN VARVARIN, ORAŠJE, BOŠNJAN AND GORNJI KATUN	31
Dorđe Petković CONTRIBUTION TO THE STUDY OF THE SPIRITUAL SPACE OF TEMNICS	71
<b>ART HISTORY</b>	<b>103</b>
Aleksandra Dimitrijević THE APPEARANCE OF BALKAN ANCHORITES IN THE GRAČANICA EXONARTHEX AND THE SIG- NIFICANCE OF THEIR CULT IN THE PERIOD AFTER THE RENEWAL OF THE PEC PATRIARCHATE	105
Ivica Marković THE GENESIS OF THE ICONOGRAPHY OF DIVINE WISDOM IN THE MONUMENTS OF THE AR- CHITECTURAL EPOCH OF NEMANJIĆ DYNASTY IN THE FIRST HALF OF THE 14TH CENTURY	111
Nebojša Đokić, Ana Mitić Stošić MONASTERY OF THE TRANSFIGURATION OF THE LORD IN KOZJI DO	129
<b>ETHNOLOGY</b>	<b>139</b>
Ivica Todorović A REVIEW OF THE PHENOMENON OF ANTI-SERBISM AND SOME OF ITS CONSEQUENCES	141
Konstantin Rahno WANDERING LIGHTS AND STORMS: SOULS OF THE DEAD ON THE ROOF	171
Katica Naglić EASTER CUSTOMS IN STARČEVO AND OPOVO	179
<b>HISTORY</b>	<b>191</b>
A. Prohnenko, A. Kaliničenko THE HUNGARIAN CONQUEST OF THE LEADER ALMOSH OF THE SLAVIC PRINCIPALITY OF THE DUKA LABORTS - THE REAL HISTORY OF THE POPULATION OF THE UPPER POTISJE OF THE END OF IX - EARLY X CENTURIES. OR ANOTHER REGIONAL MYTH?	193
Dragan Zajić STORAGE OF MONEY OF EMPEROR UROŠ FROM KOSMAJ	205
Dimitri Atanasov KOSOVO GIRL. BRIEF HISTORY AND IDEOLOGY OF THE VISUAL IMAGE	209
Jovan Vučić DESPOT JOVAN UGLJEŠA AND THE ESTABLISHMENT OF POWER OVER SER REGION	223
Slavoljub Bojić MILOSAV PETKOVIC BRALJINAC WARRIOR, JUDGE, POLITICIAN	231
Miroslav Popović INSIGHTS TO THE LIFE OF THE COURT AND THE MUNICIPALITY OF THE COUNTY OF VALJEVO IN THE 1840S	239
Maja Vidović POLITICAL CONDITION IN EYALET BOSNIA IN THE FIRST HALF OF THE XIX CENTURY (UNTIL THE FIRST CAMPAIGN OF OMER - PAŠA LATAS)	245
Dimitrije Živanović THE MISSION OF OMER PASHA LATAS IN SOUTH SLAVIC REGIONS	259
Momčilo Isić LITERACY IN THE TIMOC REGION AT THE END OF THE 19TH AND THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY	273

Kristian Jerić THE HISTORY OF THE VICINAL RAILWAY FROM SOMBOR TO STARI BEČEJ UNTIL THE FIRST WORLD WAR	285
Suzana Jugović PROPAGANDA BEFORE THE SECOND BALKAN WAR FROM THE PERSPECTIVE OF THE SERBIAN PRESS	305
Danko Mihajlović POLITICAL CONDITION IN THE FOČA DISTRICT IN THE AGE OF THE KINGDOM OF SERBS, CROATS AND SLOVENIANS 1918-1929 YEARS	311
Ivan Becić PARAČINSKA BANKA A. D. BETWEEN TWO WORLD WARS	333
Zoran Stevanovic, Milan Petrovic, Sinisa Golubovic LIFE AND WORK OF ROSE LERINC, PROFESSOR OF THE STATE TEACHER SCHOOL IN ALEKSINAC	343
Vanja Uzelac CAMP IN BACKA TOPOLA DURING THE SECOND WORLD WAR	349
Snežana Aleksić TRANSFORMATION OF CAPITAL AND OWNERSHIP OVER CAPITAL IN SOUTHEAST SREM FROM THE MIDDLE OF THE 18TH CENTURY TO THE PRESENT	357
Dejan Antić, Ivan Gruden Milentijević SIGNIFICANCE OF MEMORIAL COMPLEXES BY EXAMPLE MEMORIAL COMPLEX „12. FEBRUARY “	385
Aleksandar M. Gajić MILAN OBRENOVIĆ I UNAPREĐENJE SISTEMA BEZBEDNOSTI KRALJEVINE SRBIJE 1897 – 1899: VOJNE REFORME	391
Ercan KARAKOÇ, Ali Serdar METE MACHINE GUNS IN THE OTTOMAN ARMY AND BALKAN WARS EXPERIENCE	401
Nebojša Đokić AEROPLANS BPREGUET 19 IN THE SERVICE OF THE AIR FORCE OF THE KINGDOM JUGOSLAVIA	413
Jurij Pašaluk RENAULT R 35 AS A VISIBLE DEMONSTRATION OF THE WISHES OF THE FRENCH MILITARY AND THE CRUEL REALITY	441
Aleksej Hlopotov THE MOST VORACIOUS TANK IN THE SOVIET UNION	445
Ivan Kočin WAR OF MINES ON RAILWAY RAILS	451
Robert Miler OPERATIONS OF THE 4TH ARMY 1945 WITH SPECIAL REFERENCE TO ACTIONS DURING THE RIJEKA OPERATION	465
Olivera Dumić CONTRIBUTION TO KNOWLEDGE OF WORKING TECHNIQUES MODERN INTELLIGENCE SERVICES	477
<b>JUHOR INSCRIPTION</b>	
	<b>485</b>
Katarina Vučić TRANSPOSING HISTORY IN THE WORK OF JAKOV IGNJATOVIĆ	487
Golub Jašović ONOMASTICS OF THE VILLAGE VELIKA KRUŠEVICA NEAR REKOVAC	497
Zoran Vučić “DUŠAN’S MARRIAGE” - MYTHOLOGICAL AND LEGENDARY SUBTEXT	507
Srđan Slović HABERMAS’ CRITICAL THEORY OF THE SOCIETY	517
Zorica Sorak PERSONAL NICKNAMES IN THE VILLAGES OF KOPANIC AREA IN THE MUNICIPALITY OF LEPOSAVIĆ	523
Aleksandra Jović THE WORLD AS A RESTLESS FIELD (PICTURE OF THE CITY IN THE POETRY OF VASKO POPA)	535
Marija Zaputil LEXEMES THROUGH TIME	541
Slavica Jovanović EPIC SERBIA AND KOSOVO MOTIFS IN LJUBIŠA ĐIDIĆ’S POETRY	543
Đorđe Petković ANA MITIĆ STOŠIĆ, <i>SMELLS OF PARADISE</i> , WRITERS ASSOCIATION, VRANJE, 2019	551

Ana Mitić Stošić BRACA BLAM POETRY	553
Zvezdana Peković “BELI KRIN” BY DORINA VOJINOVIĆ	555
<b>SPIRITUALITY</b>	
<b>557</b>	
Metodije Marković, Nebojša Đokić SUFFRAGAN BISHOPS	559
Zoran Stevanović PRIEST RADOSAV S. ĐORĐEVIĆ, PARISH OF LUŽANSKI, MORAVA SECTION, ALEKSINAC DISTRICT	563
Dragan Nikolić RENOVATION OF THE CHURCH OF ST. GEORGE IN THE VILLAGE OF SEDLAR, DIOCESE OF BRANIČEVO	569
Vladan Matić CHURCH “SAINT PETKA” VELIKA KRUSEVICA	579
Marko Stevanović BELIEVING IN THE RESURRECTION OF CHRIST WE BELIEVE IN THE RESTORATION OF HUMAN DIGNITY	583
<b>DOCUMENTS</b>	
<b>587</b>	
Mato Mulja, Nebojša Đokić REGISTER OF YUGOSLAV AIRLINER 1951-1989	589



**ЖҮХОР**





# ЁТНОЛОГИЈА

Илустрација на претходној страни:

Максим А. Пресњаков. *Дажбог*, 1998

По В. Чајкановићу Дажбог је био врховни бог Срба.

## ОСВРТ НА ФЕНОМЕН АНТИСРБИЗМА И НЕКЕ ЊЕГОВЕ ПОСЛЕДИЦЕ – ВАЖНОСТ, ГЛОБАЛНА РАШИРЕНОСТ И ОПАСНОСТ, КОНТРОЛИСАЊЕ ПРОШЛОСТИ

Истраживање феномена антисрбизма од посебне је важности и научног приоритета, јер су његове последице бројне и фаталне, док он и даље представља свеprisутну („практичну“ и „теоријску“) реалност, односно – изузетну, још увек прећуткивану и тешко сагледиву опасност глобалних размера. Независно од његове крајње, очигледне нехуманости и неетичности, али и вишеструких непосредних геноцидних последица, неометано одвијање процеса ширења антисрбизма – осим стварања огромних физичких / материјалних, културних и духовних губитака – одлучујуће и директно утиче на нарушавање опште светске (геополитичке итд.) равнотеже, као што су јасно показали и догађаји током читавог XX века. Међутим, ове чињенице се у јавности најчешће игноришу, а посебно забрињавајући је тренд настављања постојаног спровођења (антисрпски усмереног) етничког инжењеринга, уз различите праксе у циљу сужавања српског етничког простора и умањивања броја припадника тог народа. У складу с поменути околностима, нагласак у тексту стављен је на указивање на више димензија антисрбизма, почев од повезаности антисрбизма и геноцида, па све до светског (али и „регионалног“) значаја разматраног феномена, уз истицање појединих, посебно упућујућих и незаобилазних чињеница. Осим тога, у другом делу рада, посебна пажња посвећена је и усмеравањем процесима систематског „контролисања српске прошлости“, у смислу једног од утицајних и раширених манифестних облика антисрбизма, како некада тако и данас. Овом аспекту антисрбизма до сада је посвећивана изузетно мала, практично незнатна пажња, тако да му је овде свесно придат одговарајући значај и простор.

Кључне речи: антисрбизам, различити појавни облици, последице, важност, раширеност, геноцид, контролисање српске прошлости, етнички инжењеринг.

✱

*Општи поглед на „семантичке мане“ антисрбизма. Уводни оквир – антисрбизам, геноцид, етнички инжењеринг. Проучавање антисрбизма као научни приоритет и размере геноцида.*<sup>1</sup> На овом месту покушаћемо да се – превасходно у виду илустративних назнака (јер је разматрани феномен изузетно сложен) – осврнемо на неке од најважнијих, али и најболнијих, проблема који се тичу савремених проучавања српског етноса, не занемаривши ни посебно значајна питања везана за истраживања српске прошлости. Притом ћемо се, у складу с основном намером текста, укратко позабавити различитим димензијама разматране теме и њеном суштином, без намере да на расположивом простору дубље аналитички продремо у сваки од дотакнутих аспеката. Наиме, они и појединачно захтевају проучавање на нивоу читавих (научних и других) институција, што сада свакако није случај. Такође, нећемо се либити ни извесних понављања, као ни опширних дигресија у напоменама, како би се додатно подвукле одређене, посебно важне чињенице и закључци.

У неким од наших претходних радова већ је наглашен приоритетни значај бављења темом антисрбизма.<sup>2</sup> Између оста-

1 Рад представља резултат истраживања обављених при Етнографском институту САНУ, за која је средства осигурало Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

2 Тодоровић 2018; Демоња и Тодоровић 2019, 149-151, 136-137.





лог, већ у студији „Етнологија и генетика“<sup>3</sup> је, као неопходан и хитан, посебно апострофиран значај етногенетских проучавања Срба и српског етничког простора, заснованих на генетици, тј. ДНК анализи. Поред других разлога за спровођење оваквих истраживања, један од важних повода повезан је и с често занемариваном чињеницом да је српски народ у континуитету био жртва геноцида током више последњих векова. Другим речима, ово „геноцидно стање“ траје практично од XIV века и турских освајања у југоисточној Европи – тј. од турско-муслиманског геноцида почињеног над Србима који је био колосалних размера – па све до новијих историјских дешавања, са специфичним нагласком на читавом XX веку.<sup>4</sup>

И данас је на делу организована намера да се антисрбизам, као јединствени феномен изузетних размера и разорних последица, у потпуности прећути или да се у јавности представи као нешто што не постоји (или да, пак, није толико опасно и заступљено да би било вредно конкретних акција у циљу сузбијања дотичне појаве). Из помнутих разлога, у овом тексту је на више места прибегавано и навођењу директних цитата, најчешће у пратећим напоменама, уз сасвим непосредно предочавање одабраних корисних информација и закључака меродавних научника, како би се недвосмислено указало на одговарајуће чињенице.

И овога пута јавља се неопходност подсећања на неке од основних чињеница на које смо већ, позивајући се на релевантне ауторе, указивали у ранијим текстовима. Наиме – након вишевековног турског ropства, када је уништено, расељено и асимиловано небројено много људи српског порекла – „највећи број Срба, уједно и најпродуктивнији, у 19. и 20. в. страдао је у ратовима 1804–15, 1876–78, 1885, 1912–1918, 1941–45, 1991–95, 1999“<sup>5</sup>, при чему су у Првом светском рату Срби „доживели највећу катастрофу до тада“, јер – по одговарајућим проценама – „зна се да је Срба мушког пола с подручја Србије нестало 56%“, уз изузетно велики број мушкараца који су остали инвалиди.<sup>6</sup> Исто тако, и током Другог светског рата Срби су били изложени огром-

ним страдањима тешко замисливих размера, пре свега у тзв. Независној држави Хрватској, где су стављени ван закона<sup>7</sup> и у великом броју поубијани у концентрационим логорима<sup>8</sup>, али су тешко страдали и од дру-

7 В. рецимо бројне илустративне примере, изнесене у књизи Živković i Kačavenda 1998. Између осталог, рецимо, Срби православци су обавештавани наредбама „да несмију изићи из свог села без бијеле траке на лијевој руци на којој мора бити латиницом написано PRAVOSLAVAC. Тко се огријеши о наредбу бит ће ухапшен и најстрожије кажњен“ (Živković i Kačavenda 1998, 98). Такође, по одговарајућим наредбама, „забрањена је свака употреба ћирилице на цијелом подручју Независне државе Хрватске“ (Živković i Kačavenda 1998, 98), или, пак, „након оснивања Независне Државе Хрватске назив 'српско-православна вјера' није више у складу с новим државним уређењем“, те се с тога одређује „да се у будуће има употребљавати назив 'грчко-источна вјера'“ (Živković i Kačavenda 1998, 103), а са српском православном вером ван закона је, поред осталог, стављен и православни календар у свим облицима (Živković i Kačavenda 1998, 101) итд. Србима су одрицана и сва основна људска и грађанска права, па се код њих није смело ни становати (Živković i Kačavenda 1998, 100) и томе слично. Ту су такође и наредбе о отпуштању Срба и њиховом стављању под систематски надзор (Živković i Kačavenda 1998, 163-166 и даље), што су све биле само „пратеће појаве“ једног страшног геноцида – јединственог у свету по начинима убијања – који је однео око милион људи. [Међутим, аналогно законима доношеним у НДХ – као и новијим дешавањима у Хрватској, која су већ постала уобичајена појава – и у најсавременијем контексту „крајем децембра 2019. године друштвено-политички живот Црне Горе ушао је у нову фазу“, тј. „изгласавањем закона пежоративног назива, тј. Закона о слободи вероисповести или уверења о правном положају верских заједница, познатог у јавности као Закон о слободи вероисповести, системска машинерија покренула је механизам коначног обрачуна са српским идентитетом Црне Горе“ (Живановић 2020, 19, в. више о томе у наведеном тексту; такође обавезно в. и Раковић 2019, 192-196).]

8 В. опет Страдање и геноцид 2008, 1039; Затирање Срба у Хрватској 2008. Наиме, „поступци дискриминације, прогона и убијања Срба, Јевреја и Рома имали су и званичну законску основу у спровођењу главног државног циља: стварању велике и етнички 'чисте' Хрватске“, а „политика прогона Срба постојала је и у подручјима која су окупирали Мађари, Бугари и Италијани“, док „на подручју окупиране Србије улогу кажњавања српског становништва имали су фолксдојчери, регуларна немачка војска и полиција“, заједно са домаћим издајницима који су од стране окупатора организовани у истом циљу (Тимотијевић 2019, 149). Све у свему, „геноцид над Србима био је саставни део идеологије и државне политике усташке НДХ која је доследно спроводена кроз праксу масовног бестијалног убијања и планског спровођења у концентрационе логоре током целог рата“, а „због одржавања конститутивног мита о 'братству-јединству', чворишту културе сећања социјалистичке Југославије, насилно је морала да се одржава 'симетрија злочина' између Срба и Хрвата“ и „зато се деценијама ћутало о великом геноциду над Србима у усташкој НДХ“ (Тимотијевић

3 Тодоровић и други 2015.

4 В. обимну литературу о српским страдањима током XX и претходних векова. В. рецимо Гаџиновић 2017а; Гаџиновић 2017б; Живановић 2008; Крестић 2009; уп. Тодоровић 2018, 274-276.

5 Страдање и геноцид 2008, 1039.

6 Страдање и геноцид 2008, 1039.



гих народа у ближем и даљем окружењу.<sup>9</sup> Крајем XX века – али и почетком XXI века, пре свега на Косову и Метохији – Срби су доживели етничка чишћења, уз непрестано примењивани етнички инжењеринг / расрбљавање и вишедимензионални, сасвим непосредни или „софистицирани“, прогон у више савремених држава.<sup>10</sup> Прецизније ка-

2019, 148). Аналогно претходном и у новије време Срби су – ако не фактички, онда свакако симболички и практично, што се може доказивати на основу низа очигледних примера – стављени ван закона у више држава југоисточне Европе (али и шире), уз гушење могућности испољавања српског идентитета и њихових основних права. Примера ради, последње етничко чишћење Срба у Хрватској „рађено је софистицирано, перфидно, радикално, с финесама“, тј. „било је чисто етничко чишћење без остатка“, односно – „почело је с језичним – лингвистичким чишћењем, а пренесено је на конкретни живот“ (Ливада 2008, 335). Поред осталог, о руралоциду српских насеља в. у Ливада 2008, 333-336. О појединим аспектима статистичког геноцида в. сажето у Комазец 2008. Наравно, додатна конкретизација ове теме, заједно с њеним многобројним аспектима, захтевала би и засебан простор; в. поводом овога и Аврамов 2008, 189-190.

9 В. Тодоровић 2018, 274-275. Примера ради, о злочинима Бугара над Србима в. рецимо у Гађиновић 2017б, 44-46, Терзић 2012, 240-242. У склопу сагледавања бројних злочина над Србима и бугарски злочини почињени током Првог и Другог светског рата имали су све одлике геноцида, односно – „асимилациона политика и пратећи терор несумњиво наводе на закључак да је у питању геноцид, у свом најгрубљем виду“ (Гађиновић 2017б, 45; в. и Тодоровић 2018, 274). Поред осталог, током Другог светског рата бугарска власт је посебном наредбом запретила „да ће лица која се изјасне као Срби бити стрељана у року од два дана“ (Гађиновић 2017б, 44), а такође је забрањена употреба српског језика и попаљене су српске библиотеке (Гађиновић 2017б, 45). За време оба светска рата Бугари су побили велики број Срба и то „не само људи него и жена и деце“ (Гађиновић 2017а, 473), уз веома много пратећих, монструозних злочина. Затим, о злочинима, асимилацији и геноциду над Србима у Румунији в. на пример Стојковић 1990, пре свега стр. 241-242; Румунија и румунизација Срба 2018. О ситуацији у Албанији в. рецимо Дамјанац 2015, 76-79. Осим од стране Албанаца (в. општи контекст у Богдановић 1999), тешки злочини над српским народом почињени су и од стране Мађара и других (в. рецимо Окупација Србије 2008, 781-784; Страдање и геноцид 2008, 1039-1040).

10 Када је реч о јужним деловима српског етничког простора в. рецимо Трифуноски 1995. А када је у питању исток, на територији Бугарске српски идентитет је практично забрањен и поред значајног дела становништва на западу које поседује примарно српске етнокултурне карактеристике (Џвијић 1966, в. рецимо 472-474, 462-463 и даље, уп. и стр. 522; Тодоровић и други 2015, напомена 15 на стр. 61-62). [Уосталом, и на самој територији централне Србије, као што је већ наговештено, „током Првог светског рата (И. Т.; исто као и током Другог светског рата, уз покровитељство нацистичке Немачке) суштина бугарске политике

зано, ово се у најочигледнијем виду догодило у Републици Српској Крајини и Хрватској, као и на подручју Косова и Метохије, али и на просторима Републике Српске и Босне и Херцеговине итд, уз бројне погроме, прогонства и страдања на великом делу српског етничког простора (што је најчешће било праћено и покушајима асимилације, тј. насилне или суптилне промене етничког идентитета, као и симболичким насиљем,<sup>11</sup> забраном и мењањем основних српских обележја и одлика самосвести итд.).<sup>12</sup>

Феномен Јасеновца и проблем заташкавања злочина. Пре свега, монструозни феномен Јасеновца – о којем као да се још увек „ништа не зна“ у светским оквирима (иако су сви најважнији подаци већ увелико обелодањени, мада уз бројне покушаје смањивања броја српских жртава)<sup>13</sup> и поводом

на окупираној територији Краљевине Србије била је политика истребљивања и насилног бугаризовања Срба“, при чему „ту политику најбоље илуструје јавна изјава председника бугарске владе Васила Радославова: 'Може се Србија обновити, може Србија после рата и да се повећа, али у Србији више неће бити Срба!'“ (Терзић 2012, 240).]

11 Притом, симболичко насиље не представља, примера ради, само разбијање ћириличних табли у Хрватској, уз бројне акције сличног типа, већ исто тако и постојано симболичко насиље на глобалном и регионалном нивоу. У исти комплекс итекако спада и вишедимензионално скрнављење датума који су посебно важни за српску историју и традицију, али и наметање манифестација, владара, политичких чиновца, медија, модела друштвеног уређења, бројних облика аутошовинизма и неоушашке идеологије итд. српском народу и српским земљама.

12 В. још једном податке и литературу изнесене у Гађиновић 2017а; Гађиновић 2017б. В. и Тодоровић 2018; Раковић 2019.

13 Уп. на пример Антонић 2020а; Страњаковић 1991, 568; Живановић 2008, 7-8, 94; Тодоровић 2018, 275-276, 278. Овде треба нагласити и да је, као што су истицали бројни меродавни аутори, у виду „замене“ („противтеже“) у односу на реални геноцид над Србима огромних размера, инсталирана – управо у контексту неометаног настављања спровођења геноцида над српским народом – медијска и политичка слика која управо Србе представља као „геноцидан народ“ (у непосредној вези са одговарајућим геополитичким интересима Запада, тј. у циљу даљег отимања српских земаља и уништавања српске популације која припада другој, „незападној“ цивилизацијској зони). Ово је – уз бројне сличне покушаје у прошлости, почев од догађаја током Првог и Другог светског рата, када су Срби такође постојано оптуживани у склопу стварања повода за изазивање сукоба, тј. спровођење будућег геноцида – историјски преседан (када је реч о континуитету) на који се циљано не обраћа довољна пажња; в. на пример и Vlaјки 2001. Наиме, поред осталих етничких чишћења и геноцида над Србима, почињених у најновије време, „војним акцијама 'Бљесак' и 'Олуја' довршен је геноцид над српским народом у



Јухорска чтенија

чега се још увек ништа суштински не предузима, у складу с планом неометаног настављања праксе геноцидног антисрбизма<sup>14</sup> – делује готово нестварно са становишта бројних чињеница које сведоче о њему. Наведени утисак / закључак намеће и додатно појачава још увек актуелна немогућност да се о дотичној појави и њеним размерама (али и о настављању квалитативно сличне праксе и у најновије време) како на локалном тако и на светском нивоу проговори на свеобухватан и објективан начин.<sup>15</sup>

Као што је познато, за време Другог светског рата Јасеновац је био један од највећих концентрационих логора на свету, који је називан и „огромном фабриком смрти“, а „формирала га је Независна држава Хрватска за истребљивање Срба, Јевреја и Рома“.<sup>16</sup> У њему су, за убијање људи, без обзира на пол и узраст<sup>17</sup>, примењиване „најсу-Хрватској“, па „иако је очито да је српски народ једини етнички очишћен са својих територија, Срби су морали бити проглашени кривцем зарад измене европске историје и америчке катастрофалне политике према исламистима“, а „српски народ се оптужује за етничко чишћење, иако је управо тај народ највећа жртва етничког чишћења, и то по трећи пут само у 20. веку“, што се „може доказати математички веома прецизно, бројем убијених и прогнаних, бројем порушених домова и светиња, бројем опљачканих и још и данас запоседнутих имања“ (Зуровац 2008, 263). [Уз то, „Уједињене нације, као ни владе европских земаља, нису реаговале на спровођење геноцида, иако су их на то обавезивала документа националног и међународног права“, односно – „напротив, уз помоћ њихових мировних снага, снага за брзу интервенцију и уз помоћ моћне авијације НАТО, сецесионистичке хрватска и муслиманска војска су успеле да побегну или прогнају (у сваком случају етнички очисте) српски народ са једне трећине његових етничких простора, што није успело ни Аустро-Угарској у току Првог ни нацистичкој Немачкој и њеном сателиту тзв. Независној држави Хрватској у току Другог светског рата“ и „преко милион Срба је прогнано са својих вековних огњишта, а да светска јавност, успавана западним лажима, није дигла свој глас против тог сувише великог и тешког злочина“ (Зуровац 2008, 262-263).]

14 Уп. Пипер 2004, 59.

15 В. Живановић 2008, рецимо стр. 343-346; уп. Право на незаборав 2017. Такође в. још једном текст Тодоровић 2018, пре свега стр. 275-278.

16 Јовановић 2008, 441. О статусу Срба у Независној држави Хрватској, уз посебно упућујуће примере, в. рецимо Živković i Kačavenda 1998; в. и литературу поменути у наведеном делу, на стр. 6.

17 Поврх свега, ради што ефикаснијег уништавања српске деце, али и прекрштавања оне која су успела да преживе све страхоте затворског и логорског живота, Хрвати су у јулу 1942. године донели одлуку „да се за децу формирају посебни логори у Горњој Ријеци код Крижевца, Јастребарском и Сиску“, а „у овим логорима деца су, под видом заштите, систематски уништана“ (Živković i Kačavenda 1998, 35; о бројним начи-

ровије методе, по чему је овај логор по страхоти био јединствен у Европи“<sup>18</sup>, што готово невероватном чини чињеницу савременог постојања независне државе Хрватске (са сличном идеологијом што се на различите начине манифестује у јавности, као и са одговарајућом територијом која укључује целу Републику Српску Крајину, али и друге старе српске етничке територије), уз широко раширене форме, обрасце деловања и садржаје који су се користили и у време НДХ.<sup>19</sup> Наиме, „затвореници су најчешће, без дужег задржавања, понекад директно из воза одвођени на губилиште, убијани хладним оружјем (маљем, ножем и сл.), а потом су или бацани у Саву или закопавани у заједничке гробнице на десној обали реке или спаљивани у примитивним крематоријумима“.<sup>20</sup> Када је, пак, реч о бројкама, по „немачком податку из марта 1944. (Х. Нојбахер), 'број невиних ненаоружаних закланих Срба износи 750.000'“, а „према другим немачким изворима у Јасеновцу је убијено између 660.000 и 700.000 Срба“, тј. „подаци које су наводили војни извори у време социјалистичке Југославије говоре да је у Јасеновцу убијено најмање 500.000 људи различитих националности, а последња истраживања су показала да је у Јасеновцу страдало 982.680 Срба“, уз „најмање 30.000 Јевреја и 16.550 Рома“.<sup>21</sup>

Наравно, треба нагласити да су – без обзира на опсежност и чудовишност Јасеновца, тј. страдања Срба од стране Хрвата – ово само поједини примери на које смо посебно указали. Прецизније речено, као што је већ наговештено, српски народ је итекако уништаван и од стране многих других народа, групација и њихових савеза у различитим временским периодима (све до савремених страдања од стране НАТО-а и свеопштег рата, против српског народа покренутог почетком 90-их година XX века, који у

нима убијања српске деце такође в. на стр. 35).

18 Јовановић 2008, 441.

19 В. рецимо различите текстове објављене у зборнику Затварање Срба у Хрватској 2008. Од посебног је значаја нагласити да „упркос страшним злочинима које су починили, Хрвати нису стављени под старатељство, нити је хрватска држава на било који начин кажњена за невршени физички и духовни терор који је вршила над делом својих грађана“, већ „напротив, Хрватска је награђена за геноцид који је извршила над православним Србима, а геноцидом задојен хрватски народ је охрабрен да тај геноцид доврши чим му се за то укаже прилика“ (Зуровац 2008, 258).

20 Јовановић 2008, 441-442.

21 Јовановић 2008, 442.



различитим формама још увек траје).<sup>22</sup>

Проблем расрбљавања и свеприсутност антисрбизма. Осим претходног, посебно треба нагласити већ наговештену околност да је *етнички инжењеринг* – тј. вештачко мењање народног идентитета и свести – код Срба током протеклих двеста година, али и претходних векова, примењиван у тој мери (и на тај начин) да представља светски феномен, који је достигао и гротескне размере.<sup>23</sup> Саобразно наведеној чињеници, у савременим околностима ово је, свакако, и питање од примарног значаја за српску етнологију и науку у целини,<sup>24</sup> али би такође требало да буде и проблем / тема од прворазредног значаја у светским размерама.

У складу с претходним, корисно је подсетити на познате закључке академика Предрага Пипера – истицане и у нашим претходним текстовима – који констатује да је феномен антисрбизма данас сасвим очигледна чињеница и да њу не треба посебно доказивати, јер је довољно „отворити новине или укључити радио“, а непосредно именоване те чињенице „избегава се да би она била што касније идентификована, односно да би могла што дуже да несметано делује у разноврсности својих појавних облика“.<sup>25</sup> Као што смо и у ранијим текстовима на више места указивали, да је антисрбизам феномен глобалних размера јасно показују бројни примери, набрајани и анализирани од стране различитих аутора, који сами по себи сведоче о његовој раширености и укоренености, аналогно, рецимо, антисемитизму пре и за време Другог светског рата.<sup>26</sup>

По истакнутом историчару, академику Милораду Екмечићу – који је направио јасну паралелу између антисемитизма некада и антисрбизма данас – србофобија је, пре свега, „један јасно издвојен рукавац традиционалне русофобије, или уопште фобије против православља и словенства“.<sup>27</sup> У ствари, различите варијанте антисемитизма су

у Европи за време Другог светског рата оставиле дубок траг, „па би било крајње наивно веровати да нису произвеле одређена стања дугорочног трајања, која су преживела време рата“, јер – „антисемитизам је био у обе своје варијанте, расистичкој и римокатоличкој, идејна подлога колективне фобије аријевске Европе“.<sup>28</sup> Прецизније, „колосалне енергије које је аријевска Европа трошила у обе варијанте антисемитизма од 1933. до 1945. да би је први пут у историји духовно и ујединиле, демократској су Европи после рата оставиле у баштину солидне темеље за нову колективну мобилизацију маса“, коју сасвим непосредно видимо „како се данас развија пред нашим очима“<sup>29</sup> – и то управо кроз свеприсутни антисрбизам / србофобију.<sup>30</sup>

Суштинска квалитативна особеност / јединственост феномена антисрбизма.

Наслањајући се на изнесене чињенице, још једном треба нагласити да је само током XX века, у више наврата, настрадао огроман проценат српског становништва, и то у јединственим размерама у глобалним – како географским, тако и историјским – оквирима.<sup>31</sup> О јединствености и злоћудности феномена антисрбизма најбоље говори чињеница да је српски народ страдао (током континуираних акција и напада са геноцидним предзнаком) од стране већег броја народа и групација, тј. носилаца других идентитета, као и од припадника различитих вероисповести и цивилизација, а не само од једне. Такође, овде треба придодати и исто тако замашне процесе примене етничког инжењеринга, уз вештачко стварање нових нација од српског народа, беспризорну асимилацију и организовање / инсталирање тзв. аутошовинизма у српским земљама. Притом се о свему овом, поновићемо, изузетно мало говори у ширим, међународним размерама, што је сасвим непосредно повезано са, још увек, изузетном актуелношћу и раширеношћу феномена *антисрбизма* у најопштијем контексту (а

22 Уп. још једном Гађиновић 2017а; Гађиновић 2017б (о неким од новијих дешавања в. стр. 219-551).

23 В. рецимо Раковић 2019; Ђурковић 2013, 115-152; Милосављевић 2002, 22-36; Трифуноски 1995.

24 В. овде и Степић 2001, 225-246. Уп. и просторно поимање српских земаља на прелазу XIX и XX века (в. карту у наведеном делу, између стр. 250 и 251).

25 Пипер 2004, 59.

26 Већ је више пута наглашаван глобални карактер антисрбизма, односно – да је „водећи облик расизма у свету сада антисрбизам“ (в. Фајгел 2014). В. такође и Влајки 2001.

27 Екмечић 2002, 354.

28 Екмечић 2002, 364.

29 Екмечић 2002, 364.

30 В. и закључке у Екмечић 2002, 364-365. Бројне, конкретне примере новијих манифестација антисрбизма, в. рецимо у Димитријевић 2010; Пироћанац 2008.

31 В. као илустративан пример бројну литературу о Јасеновцу и страдању Срба у време постојања Независне државе Хрватске (в., рецимо, Крстић 2009; Kostich 1981; Живановић 2008; Затирање Срба у Хрватској 2008).



Јухорска чтенија

пре свега у оквирима западне, мада такође и исламске, цивилизације – уз, на жалост, произилазеће конотације општег типа, које србомржњу проширују и по читавом свету).<sup>32</sup> У ствари, реч је, сасвим несумњиво, о прилично особеној појави дугог трајања, којој је тешко утврдити границе и када се ради о појавним облицима и када говоримо о њеном интензитету.

Закључак о важности / приоритету проучавања антисрбизма и сродних појава (као и српског етноса у целини). У сваком случају, постојање константног геноцидног процеса и непрестано спровођеног *етничког инжењеринга* (на српском етничко-етногенетском простору, али и изван њега, тамо где силом прилика данас бораве Срби), уз глобалну раширеност феномена *антисрбизма* – у смислу једног од горућих, нерешених и најпримарнијих проблема савременог човечанства – неоспорно су важни разлози да се настави са проучавањем ове проблематике, у смислу апсолутног приоритета.<sup>33</sup>

Поред осталог, као што је такође наговештено, све претходно наведене чињенице нам додатно говоре и о неопходности истрајног проучавања прошлости, етногенезе и порекла Срба. Ово је потребно управо због тога што је то један од поузданих начина да се реално сагледају важне димензије њихове историјске улоге и савремене присутности, односно – да се сачува од заборава њихов како генетски, тако и општи културно-цивилизацијски, траг и печат.<sup>34</sup> И то је, наиме, потенцијално важан предуслов за реална сагледавања и суочавања са истином о *српском феномену*, у контексту спречавања даљег спровођења геноцидног антисрбизма.

*Још неке чињенице и закључци о антисрбизму / србофобији (у контексту додатног проширивања и формулисања разматране теме).* Континуитет антисрбизма и непосредног уништавања српског етноса. У складу с одговарајућом проблематиком, у наставку овог текста додатно ћемо се осврнути на свеприсутне и најтеже проблеме са којима се суочава српски народ у новије време, по свему налик – примера ради

32 В. Вуковић 2009; Димитријевић 2010; Пироћанац 2008.

33 В. Пипер 2004, 57–59, 41–42; Екмечић 2002, 343–365; Митровић 1991; Антонић 2008; Аврамовић 2009; Аврамовић 2013.

34 В. Тодоровић и други 2015, 167–168; уп. Тодоровић 2019.

– јеврејским (али и српским) страдањима за време Другог светског рата, као и кореним и постојаним уништавањима још неких народа и групација, па и читавих раса, које је забележила историја. (Међутим, суштинска разлика у односу на процесе решавања проблема антисемитизма је у томе да се о огромним страдањима Срба – треба додатно поновити – још увек не говори на светском плану, свакако не ни на приближно одговарајући начин, као и да се поводом поправљања садашњег положаја српског етноса готово ништа не предузима, бар не налик бројним акцијама, које су донеле свој резултат, да се стане на пут антисемитизму, у смислу феномена донекле аналогног антисрбизму.)

Саобразно претходном, треба подсетити и на значење појмова *србофобија* и / или *антисрбизам*, који превасходно означавају мржњу према Србима, уз одговарајуће делатности усмерене против припадника овог народа. У непосредној релацији совим појмовима налазе се и изрази – *србомржња*, *србомрзац*, *србождерство*, *србождер* и томе слично.<sup>35</sup>

Већ смо непосредно указали на то да је, током свог трајања, а посебно у XX веку, српски народ био изложен бројним процесима сатанизације – додатно поспешене тешким геополитичким положајем на раскршћу цивилизација – који су припремали масовне покоље Срба, међу највећима у људској историји.<sup>36</sup> Антисрпска пропаганда, као оружје маскирања геноцидних намера, истрајно је спровођена – и још увек се неометано спроводи – превасходно са простора суседних културно - цивилизацијских зона (западне и исламске), тако да је више пута на нивоу највиших центара моћи давано „одобрење“ и за сасвим директно уништавање и растакање српског народа.<sup>37</sup>

35 У ствари, употреба речи *антисрбизам* се свесно, тј. с јасном намером, избегава у јавности (в. Пипер 2004, 57). Такође, „старија реч са сличним значењем је *србождерство* (...), данас практично изван употребе, од *србождер*“ (Пипер 2004, 57).

36 В. поново, на пример, Гађиновић 2017а; Гађиновић 2017б; Влајки 2001.

37 И када је реч о најновијем периоду, „у крупне планове прекомпоновања геополитичке слике света на крају XX века Срби се из различитих разлога нису уклопили (или то нису хтели, и / или нису умели), уколико им унапред није била намењена улога негативног примера (‘беспризорног народа’), који треба казнити за поуку осталима“, а „државе-егзекutori темељно су систематским оцрњивањем Српства припремиле



[Није на одмет још једном поновити да су најопсежнији геноциди непосредно спроведени у западним српским крајевима, почев од Српске Крајине (и широм данашње Хрватске), на Косову и Метохији, на подручјима Босне и Херцеговине, у Бачкој, али итекако и у другим областима и земљама, као и од стране различитих народа.<sup>38</sup> Само у склопу тзв. Независне државе Хрватске током Другог светског рата, по различитим синтезама, побијено је више од милион Срба<sup>39</sup>, док је крајем XX века више од милион Срба на подручјима западних делова српског етничког простора прогнано са својих огњишта.<sup>40</sup> Такође, и за време петовековне турске / исламске власти српско становништво је – у склопу одговарајућег геноцида тешко описивих размера – десетковано, убијано, одвођено у робље и масовно асимилувано.]

Процеси србофобије финализовани су – у условима неограничених могућности вођења информативних и културних ратова путем мас-медија, као и других облика специјалног рата<sup>41</sup> – крајем XX и почетком XXI века, тако да српски народ и данас спада међу најомраженије у општим оквирима (превасходно када је реч о западној цивилизацији), уз дуготрајну и масовну праксу већ помињаног *расрбљавања*, као што сведоче бројне чињенице.<sup>42</sup> Отворене

своје јавно мњење за подршку казненој експедицији, која је истовремено била прилика за велику војну вежбу уживо, за оправдање постојања једног великог војног савеза и заузимање нових војних база и при-родних ресурса“ (Пипер 2004, 58).

38 В. Страдање и геноцид 2008, 1039-1040; Окупација Србије 2008, 781-784, Тодоровић 2018, 274-275.

39 По неким извештајима, већ у првој половини Другог светског рата у Независној држави Хрватској убијено је око 800.000 православних Срба, док је протерано и избегло у Србију око 300.000, а силом покатоличено око 200.000 (Страњаковић 1991, в. најпре стр. 568). Узгред речено, и „званично“ умањивање броја Срба у новије време – а слично је било и раније – представља један од важних појавних облика анти-србизма (у контексту припрема за етничко чишћење и / или за етнички инжењеринг, као и у склопу одговарајуће праксе); в. Комазец 2008; Булајић 2008, 230-232; 215-216; уп. Антонић 2020а.

40 Зуровац 2008, 263.

41 В. рецимо Стојичевић 2018.

42 С тим у вези, „нијансе економске, политичке, верске, културне и друге различитости појединих делова српског народа и њихових области често се апсурдно пренаглашавају и по правилу још више продубљују од стране глобалних, регионалних или суседних претендената на српске просторе“ (Степић 2004, 93). Саобразно томе, већ након Другог светског рата, „’етно-инжењерингом’ идеолошког предзнака декретима

и крајње агресивне антисрпске изјаве чуле су се чак и од великог броја највиших званичника и политичара, а међу њима су и они који су Србе оптужили за Први и Други светски рат<sup>43</sup>, иако је познато да управо Срби спадају међу највеће жртве ових сукоба, изгубивши у њима око половину мушког становништва.<sup>44</sup>

Ово је резултирало чињеницом да и у тренутку настанка овог текста – заједно са помињаним физичким уништавањем Срба, прогонствима и асимилацијама – несметано траје уништавање српских културних добара (чак и манастира и цркава, гробаља итд.), пре свега од стране Албанаца на Косову и Метохији, али и на територији коју контролише Хрватска, у Федерацији БиХ, па и у другим земљама и подручјима, укључујући ту и интензивни етнички инжењеринг у Црној Гори и Северној Македонији.<sup>45</sup> Подсећамо, као што је већ назначено, и да је над Србима само током последњих неколико деценија спроведено вишеструко организовано етничко чишћење, почев од области које су, уз помоћ НАТО-а, заузели Хрвати и муслимани (1995), као и на Косову и Метохији (1999, 2004), а током рата НАТО-а против Србије 1999. године гађани су цивилни циљеви, уништена инфраструктура и коришћено оружје са осиромашеним уранијумом које је трајно загадило земљу, уз изузетно велики пораст броја људи оболелих од рака, леукемије итд.<sup>46</sup>

Принудно и „добровољно“ исељавање; Срби као „етнички материјал“. Због ових дешавања и пратећег економског геноцида, који још увек траје, део српског народа био је принуђен на исељавање, тако да значајан број данас живи у дијаспори.<sup>47</sup> Паралелно са овим процесима, такође се спроводи

су проглашаване нове нације, већином издвојене из српског националног корпуса“ (Степић 2004, 93-94); в. и Трифуноски 1995; Раковић 2019; Ђурковић 2013, 115-152.

43 В. Пироћанац 2008, 138.

44 В. још једном Страдање и геноцид 2008, 1039.

45 Раковић 2019; Трифуноски 1995.

46 У ствари, овде је реч управо о још једном новом, можда и најнепосреднијем, облику геноцида над српским народом, који свакодневно узима свој данак. В. рецимо посебно упућујући филм Бориса Малагурског *Тежина ланаца 3* (2019). О догађајима током 1999. године и непосредном нападу великог броја земаља НАТО-пакта на Србију в. рецимо Да се не заборави 1999, 21-43 итд.

47 О овоме је већ писано у Тодоровић 2018, в. пре свега стр. 274-276.



Јухорска чтенија

и стална пропаганда у циљу исељавања припадника српског народа из српских земаља, како би се створили и додатни „психолошки разлози“ за напуштање овог подручја.

Свеукупно, јасно је да су како последице тако и појавни облици антисрбизма бројни. Поред осталог, сасвим директне последице ове појаве су и неки од најстрашнијих геноцида у историји човечанства, као и чињеница да је српски народ као ретко која етничка групација био десеткован током XX века. Поврх свега, као што је већ наглашено, овај народ је у више наврата – за време неколико последњих столећа, али и у савременим оквирина – системски свођен на *етнички материјал* за демографско снажење и / или решавање демографских проблема других нација, као и за формирање нових нација,<sup>48</sup> чији је идентитет вештачки стваран и засниван управо на анти-српском предзнаку.

Уколико имамо у виду да од поменутих последица наведеног бомбардовања осиромашеним уранијумом (али и разних других акција с дуготрајним и разорним дејством) многи Срби и данас умиру, уз непрестане, вишеструке и разнослојне нападе на српске земље, логично је да долази до сталне стрепње и особеног стања свести, примарно одређеног константном неизвесношћу, код велике већине Срба.<sup>49</sup> Све ово, заједно са бројним другим чиниоцима, непосредно резултира и значајним последицама на пољу демографије.<sup>50</sup> У вези с претходним, и стално исељавање Срба можемо посматрати као директну и логичну последицу организованог, вишедимензионалног мрежног рата који се континуирано против њих води, у оквиру

48 Поред осталог, у својој књизи, објављеној 2004. године, академик П. Пипер пише: „Ако се пре десетак година у светским медијима доста писало о хомогенизовању Срба (не без основа), као претњи (често без основа) за њихове већ добрано хомогенизоване суседе, сада је у току сваковрсна ‘хетерогенизација’ Срба (наравно не и њихових суседа), односно њихово уситњавање по различитим основима, али се то представља као прогресиван процес, уколико је то уопште предмет посебне медијске пажње“ (Пипер 2004, 59). У ствари, и овде је реч о још једном малигном појавном облику антисрбизма, а изостанак одговарајуће медијске пажње је, подразумева се, намерно успостављен како би се наставило непрекинуто одвијање поменутих процеса.

49 Демоња и Тодоровић 2019; Тодоровић 2018.

50 В. различите аспекте, као и одговарајућу литературу, предочене у Демоња и Тодоровић 2019.

успостављања једне врсте „трајног стања геноцида“.

Антисрбизам и аутошовинизам. Садржаји који изражавају осећање непријатељства, презира или мржње према Србима и српским државама, као и они који изразито негативно говоре о српском народу, култури и традицији, карактеру његових припадника итд., наглашено су присутни не само у оквиру суседних цивилизацијских зона (западне и исламске) и суседних народа<sup>51</sup>, већ исто тако и у самој Републици Србији (антисрбистички феномен тзв. „Друге Србије“ и њему сродне појаве).<sup>52</sup> Овакви ставови – својим посредним, фаталним и геноцидним последицама – често су изазивали и изазивају запрепашћење појединих истраживача савремене стварности који су, више или мање успешно, покушавали да пронађу узрок дотичних појава, често не могавши да у њима утврде рационално језгро, односно откуда толико мржње и нетрпељивости. Примера ради, социолог културе Зоран Аврамовић пита се „како разумети чињеницу да српски родомрски континуирано, готово двадесет година (И. Т.: а сада и већ читавих тридесет година, уз напомену да је, у ствари, овде реч о много дуготрајнијем феномену)<sup>53</sup> делују против темељних националних и државних интереса српског народа“.<sup>54</sup>

Услед различитих разлога, наведени проблем је у претходном периоду избегаван, представљајући једну врсту „забрањене теме“, пре свега с обзиром на већ поменути чињеницу да је њено показивање, сагледавање / дефинисање и разумевање неизоставно повезано и с позивом на

51 В. Митровић 1991; Екмечић 2002.

52 В. Антонић 2008; Аврамовић 2009; Антонић 2007а; Дамјанац 2015; Аврамовић 2013. Са овим је повезана и манифестација *неоусташке идеологије*, која је у савременим околностима, осим константног присуства у матичној Хрватској, инсталирана – свакако не случајно – чак и у традиционалним престоницама српских земаља, управо на Цетињу (в. студију Раковић 2019) и, када је реч о појединим манифестним облицима, у одређеним круговима и у самом Београду. Уп. овде обавезно и Антонић 2020в; Ломпар 2012.

53 В. Екмечић 2002.

54 Аврамовић 2009, 11; пре свега в. „Покушај разумевања појаве родомрзаца“ на стр. 215-223. О овој појави је, поред осталих, и познати социолог Слободан Антонић написао серију изузетно инспиративних текстова (в. његову рубрику „Колонија Србија“, доступну на сајту <https://stanjestvari.com>, в. Антонић 2020в; такође в. и Антонић 2008).



престајање са праксом антисрбизма / србофобије<sup>55</sup>, несумњиво раширене и веома виталне како на просторима југоисточне Европе, тако и у глобалним оквирима.<sup>56</sup>

*Уместо проширеног резимеа о антисрбизму (као континуираном и глобалном феномену / проблему). Основна дефиниција антисрбизма.* У склопу новог поглавља, финалног са становишта првог дела рада, након претходних образложења и предочених чињеница пожељно је да додатно резимирамо одређене аспекте проблема и одговарајуће закључке (основна дефиниција; системска подлога и глобалност; негативне аутостереотипије и аутошовинизам; наука и медији; културно-менталне матрице; расизам), као и да дефинишемо неке од битних апеката антисрбизма, почев од самог његовог појма.

И у овом смислу, за нас посебно илустративни и употребљиви могу бити увиди академика Предрага Пипера.<sup>57</sup> По њему, између осталог, „ако је значење творбеног модела *анти* - ... *изам* примењеног на неки народ (на пример, на Јевреје: *антиционизам*) 'постојање или подстицање негативних осећања према том народу код припадника других народа', онда обиље жалосних примера из медија многих земаља сведочи да је током деведесетих година у *светским размерама развијан антисрбизам*, што је кулминирало у време необјављеног немилосрдног рата против Југославије 1999, цинично названог *Милосрдни анђео*“.<sup>58</sup> Дакле, „иако овај *по размерама раније невиђени случај* злоупотребе јавне речи и убијања једног народа речима пре него што на њега буду бачене бомбе захтева да буде помно истражен и монографски објашњен, нико од социоллингвиста, ни у Југославији као ни у свету, није му посветио пажњу већу од евентуалног успутног помињања. *Тешко је веровати да проблем није уочен, а његово прећуткивање само је облик нове 'кооперативности' научних елита с одређеном политиком.*“<sup>59</sup> Непосредније речено, дакле, антисрбизам и

пратеће вишедимензионално уништавање српског етноса данас су „политички коректне“ појаве – како на глобалној разини и плану „међународних односа“, тако и на локално-регионалном нивоу и плану индивидуалних „међуљудских односа“ – чије подржавање и промовисање представљају одскочну даску за правилно „позиционирање“ различитих нација / држава или, на микро-плану, за напредовање на друштвеној лествици (на пример у култури, медији, науци, политици итд.).

*Системска и глобална подлога антисрбизма.* Надовезујући се на претходне реченице, тј. на изнесене примере, без икакве сумње можемо још једном констатовати да феномен антисрбизма / србофобије представља један од основних истраживачких приоритета друштвено-хуманистичких наука данас, с обзиром на изразиту несразмерност између његових изузетно бројних, континуираних манифестних израза – како у прошлости тако и сада – и већ на први поглед уочљиве празнине када је реч о уочавању, разматрању и осуђивању оваквих појава.<sup>60</sup> Штавише, на основу бројних показатеља, намеће се закључак да је управо овакав однос спрам феномена антисрбизма додатни доказ његовог *свеопштег присуства* и управо би било нелогично – са становишта савремених процеса – да је другачије, односно да је антисрбизам у већој мери разматран и детектован у систему који га је, као крајње негативни стереотип, *уградио у сопствене идеолошке темеље*.<sup>61</sup>

По свим показатељима, антисрбизам / србофобија свакако представља *глобални феномен* – а самим тим и феномен свеприсутан у самој Србији и другим изворно (тј. са становишта етногенезе и базичне културе) српским земљама, ма како то на први поглед парадоксално изгледало – који се саввим јасно примећује у садржајима и идејним матрицама најутицајнијих медија (и об-

55 О појму *антисрбизам* и њему сродним појмовима – у међусобном односу, као и у релацији с другим појавама и терминима – в. у Пипер 2004, 57-59.

56 У овом смислу, неке од посебно илустративних, новијих примера в. у вишеструко помињаним књигама Димитријевић 2010; Пироћанац 2008; Вуковић 2009 (в. и литературу и изворе наведене у Вуковићевој студији).

57 В. Пипер 2004, 59.

58 Пипер 2004, 58; нагласио И. Т.

59 Пипер 2004, 58; нагласио И. Т.

60 На сродан феноменолошки контекст покушано је својевремено да се укаже у раду Тодоровић 2005б, 160-162.

61 В. Екмечић 2002. По М. Екмечићу, „у модерној су историји фобије инструмент идеолошке и политичке мобилизације маса у време припремања и тока великих ратова“, а „данашња србофобија у западним земљама је значајнија по ономе што ће се из ње изродити, него по ономе што је до данас њом урађено“, тј. „падови и успони колективне србофобије на западу су злослутни знак да у свету долази нешто горе него што су били ови досадашњи грађански ратови на Балкану и стране војне интервенције које су их настојале окончати“ (Екмечић 2002, 343).





расцима понашања најмоћнијих држава) у оквиру превасходно западне<sup>62</sup> а затим и исламске цивилизације, али чак и изван њих.

Антисрбизам и негативне аутостереотипије. Антисрбизам је итекако распрострањен и у облику већ наговештених, негативних ауто-стереотипија и представа, изражених у толикој мери да уобличавају јединствену појаву, која се – заједно са другим испољавањима антисрбизма – може поредити првенствено са последицама и манифестним облицима антисемитизма пред Други светски рат и током њега<sup>63</sup>, на шта је већ указано у претходном делу текста. Наиме, овакве појаве карактеристичне су искључиво за друштва која су изложена дуготрајним притисцима, понижењима и недаћама, као што примећују меродавни социолози.<sup>64</sup> Због тога, односно услед бројних претњи, различитих и вишедимензионалних напада, невоља и ускраћивања / „санкција“ – а итекако и пратећих, србоцидно умерених правно-административних понижавања, тлачења и осујећења<sup>65</sup> – српски ет-

62 Када је реч о негативним представама о Србима у јавности западних земаља (Аустрије, Немачке, Италије, САД, Велике Британије, Француске), њиховој генези и новијим испољавањима, оне су тако очигледне да их нису заобишли ни аутори којима бављење распрострањеношћу и опасношћу антисрбизма свакако није приоритет (в. рецимо Бакић 1998, пре свега стр. 50-52).

63 Уп. са примерима изнесеним у Влајки 2001, 20-21.

64 „Црна Гора и пројекат 'Монтенегрин' долазе ми, ових дана, често на памет. Поготово када чујем како Косово нема везе са нашим идентитетом. Уопште, не смејем се више идентитетском инжењерингу. Научио сам да *то* ради. Гледам како исти механизам негативних и позитивних стереотипа и овде меље. 'У Србији је забележен један веома редак психолошки феномен', зачуђено примећује једна професорка психологије – 'негативни аутостереотипи'. То је оно када људи своју сопствену групу виде као 'глупу', 'заосталу', 'примитивну', 'идиотску'... Обично етничке групе имају позитивне стереотипе о себи, а негативне о другима. Врло ретко се дешава да се негативни стереотипи развију према својој сопственој групи. За то је потребно више страшних, трауматичних искустава, за то је потребно 'утувљивање понављањем'. Тада многи желе да напусте групу“ (Антонић 2007а, 148). С тим у вези, в. и закључке изнесене у Антонић 2008, 24. Наиме, пред континуираном агресијом онога ко је имао моћ да их казни или награди, поједини Срби су се „поистоветили са агресором, одвојивши се од других жртава“, односно – они су, услед сталних притисака и напада, „поверовали да заиста нешто дубински није у реду с овим народом“, поставши једна врста *капоа* у односу на остале Србе (Антонић 2008, 24). Овакве појаве су забележене и код Јевреја у време нацистичких погрома, тј. у контексту прогона Јевреја током историје (в. рецимо Дамјанац 2015, 107-111).

65 Уп. Аврамов 2008. Штавише, у Независној држа-

нос је у изузетним размерама, како данас тако и у прошлости, био подложен одговарајућим просецима (насилне и „суптилне“) асимилације, тј. расрбљавања. Услед наведених околности, Срби су представљали – као што је истакнуто у претходном делу текста – идеалан „етнички материјал“ за стварање нових, конструисаних и „(гео)политички подобних“ нација, као и за демографску обнову / допуну других етничких групација.<sup>66</sup> На ово се у потпуности надовезује и већ помињана стална пропаганда напуштања српских земаља и „одласка у иностранство“ као универзалног решења за све проблеме.<sup>67</sup>

Антисрбизам, наука и медији. Антисрбизам је, у смислу одређене врсте парадоксалног идеолошког предуслова, такође уграђен и у савремену науку, односно у њену, по свом приступу, псеудо-научну (али у јавности, међутим, често фаворизовану и наглашену) димензију<sup>68</sup>, коју – као што је на-

ви Хрватској је правним актима „геноцид подигнут на ниво законске обавезе“, а „правна техника представљала је део административне принуде, чиме је уобличен бирократски инструментаријум за вршење геноцида“ (Аврамов 2008, 189-190).

66 О овоме би могле да сведоче и бројке. Рецимо, „према попису становништва 1921. године, 44,6% лица изјаснило се као Срби, а 1948. Срба у Југославији било је 8.282.000, што је чинило 46,2% укупног становништва“ (Срби 2008, 1039), уз напомену да је реални проценат етничких (а посебно етногенетских) Срба тада у ствари био и знатно већи (као што је и данас много већи него што то показују званичне бројке). На простору бивше СФРЈ, по званичним подацима, „удео Срба у укупном становништву почео је да опада од 60-их година 20. века“, а „у периоду 1948-61 износио је 42%, док се 1991. смањило на 36%“ (Срби 2008, 1039).

67 Уп. Антонић 2008, 258.

68 Само један од бројних примера, али свакако карактеристичан и илустративан, могла би да представља злогласна „студија“ немачког историчара Холма Зундхаусена „Историја Србије од 19. до 21. века“ (Зундхаусен 2008). Наведена књига је „у том смислу, парадигматичан пример идеолошких пројекција садашњих и недавних реалности дубоко у прошлост, као одређујуће осе око које се, наизглед закономерно, одвија српска историја, сва, наводно, у преовлађујућим феноменима насиља, ксенофобије и злочина“ (Батаковић 2008, 549). У сваком случају, Х. Зундхаусен „пружа релевантан увид у једну веома раширену, можда и доминантну, школу мишљења која, у идеолошки селектованим сликама, с преовлађујуће негативним аспектима, посматра укупни српски културни и политички простор“, а „неоправдано својење тога менталног простора – који се у једној инверзивно постављеној перспективи може схватити као простор заједничког културног зрачења око Србије као матичне државе српског народа – само на скучени географски простор данашње Србије, сасвим је несагласно, то знају и мање упућени изучаваоци Србије, вековним српским традицијама“ (Батаковић 2008, 568). У предоченом смислу, као још један типичан пример, можемо



ведено – непосредно детектује и П. Пипер и која је у директној вези са одговарајућим (гео)политичким релацијама и повезаним идеолошким обрасцима. Дотична појава типична је и за општи контекст и за саму Србију.<sup>69</sup>

Овакав приступ / феномен истовремено се промовише и као културно-информативни императив, односно „специјалност“ бројних медија, лајт-мотив уређивачке политике који, између осталог, непосредно сведочи и о његовој законској недодирљивости<sup>70</sup>, иако се заснива на крајњем омаловажавању и таргетирању читавог једног народа, уз различите, тешко сагледиве последице такве праксе. Сличан начин деловања је, уосталом, већ увелико резултирао (и резултира) сасвим непосредним симболичким насиљем, етноцидима, етничким чишћењима и геноцидом, о којима сведочи огроман број примера. Брутална савременост антисрбизма је, у тренутку настајања овог тек-

та, посебно наглашена када је реч о (све-институционалној и све-медијској) борби против српског етничког елемента, идентитета, цркве, језика у најважнијим упоришима овог етноса и његовог етничког простора, односно – на Косову и Метохији и у Црној Гори.<sup>71</sup>

Антисрбизам и обрасци свакодневног мишљења (културно-менталне матрице). Наведени феномен антисрбизма је прерастао и у извесну, примењену културолошку матрицу мишљења, фундаментални принцип комуникације међу људима (чије подробније тумачење свакако захтева и засебан простор), о чему такође сведоче бројни случајеви о којима су компетентни аутори већ писали у својим радовима и књигама. [Рецимо, поред тешко избројивог низа сличних примера, у киосцима се својевремено могао купити и „Српски пословни речник“ анонимног аутора, који Србе представља као зле, девијантне и вулгарне људе са криминалним и патолошким облицима понашања<sup>72</sup> – уз већ наговештену напомену да су различити облици антисрбизма свакодневно присутни готово у свим медијима, при чему су постали сасвим уобичајена појава, ушавши у свакодневне разговоре, мисли, осећања и менталне склопове људи. Притом се, треба још једном нагласити, одлазак у иностранство и напуштање српског етничког корпуса – као и негативан став пре-

навести и књигу Ноела Малколма о Косову (в. Терзић 2000; Екмечић 2000).

69 У општим оквирима, о релацији науке и идеологије у склопу западне цивилизације в. рецимо осврте А. Зиновјева (Зиновјев 2002, 212-216). А када је реч о Србији, в. на пример, у контексту сагледавања извесних општераспрострањених појава које изазивају узнемиреност научника: Ђурковић 2009; Радојичић 2009. О „политичким цртама српског ангажованог интелектуалца“ в. у Аврамовић 2009, 155-162. На овом месту треба нагласити чињеницу да је и у научним институцијама, на факултетима и одговарајућим круговима, у савременој Србији свеprisутна околност коју су компетентни истраживачи јасно дефинисали (и која, као суштински инсталирана од стране „спољашњег фактора“, представља важан аспект одржавања савременог колонијалног положаја Србије, тј. истрајавања њене, наизглед „меке“, окупације; в. Тодоровић 2018, 279-281). Наиме, у српској медијској и културној елити „постоји озбиљан раскорак у политичком расположењу елите и грађана, у корист грађаниста“ (Антонић 2007б, 42; Лазић 2005, 112-113), односно „српска елита је већином грађанистички настројена“ (Антонић 2007б, 42; Ђурковић 2004, 123). Другим речима, „довољно је погледати само тв програм, или интернет страницу Б92 (форум и блогове), као и дневник *Данас* или недељник *Време*, па схватити колико је овај увид тачан“ (Антонић 2007б, 42). [Притом се међу овим „грађанистима“ – што је, несумњиво, наглашено еуфемистичка одредница – налази и незанемарљив број непосредних протагониста антисрбизма, па чак и неоусташке идеологије и својеврсног „мондофашизма“ / „глобалитаризма“ са пренаглашеним западноцентричним предзнаком, не тако ретко и међусобно прожетих, о чему сведоче различити садржаји на које је већ скретана пажња у српској јавности. Ово је, свакако, још једна од врло важних тема чије разматрање изискује и засебан простор; уп. још једном Антонић 2020в; Ломпар 2012.]

70 В. рецимо Аврамовић 2009, 179-182.

71 Примера ради, када је реч о језику, „дезинтеграциони процеси политичког карактера на бившем југословенском простору донијели су и процесе конструкције нових, назовијезичких идентитета (хрватског, бошњачког / босанског, црногорског)“, а „такви процеси, одвојени и од дијахроног и од синхроног, тј. научног приступа питању језика (Хрватска, Босна и Херцеговина), изразито су политичког карактера (уз режимску хегемонију, праћени су и вољом народа, изградом стандарда), или имају одлике политиканства (Црна Гора, без воље народа, репресијом, без стандарда), и усмјерени су на постепено потискивање српског језичког идентитета“ (Бојовић 2010, 13). Притом су, у најсавременијем контексту, посебно наглашена „два аспекта потискивања српског језичког идентитета: у Црној Гори путем *репресије*, преко Устава и закона, а на Косову и Метохији – и прогоном становништва чији је језик српски“ (Бојовић 2010, 13).

72 Ово наводимо као један (насумично одабрани) карактеристични илустративни пример, који садржи „српске аналогije / преводe пословних израза који се користе у свету“. Примера ради, док се „у свету“ каже „драги колега, дуго се нисмо видели“, Срби – по „српском пословном речнику“ – кажу „де си п...а ти материна“, итд. Само по себи, ово би можда могло бити схваћено и као невина шала, али у склопу мноштва других појавних облика антисрбизма (а поготово имајући у виду његове последице) садржаји наведеног типа престају то да буду.



Јухорска чтенија

ма свом народу, уз посебно и наметљиво наглашавање учења и познавања страних језика (на рачун матерњег српског) – јављају као водећи приоритети и модели понашања, који се системски негују већ у школама и вртићима.<sup>73]</sup> Поред осталог, о антисрбизму као свеprisутној, наметнутој културној и менталној матрици, на веома илустративан начин сведоче и поједина успешна литерарна остварења.<sup>74</sup>

**Антисрбизам и расизам.** Надовезујући се на претходне констатације, можемо закључити да је антисрбизам, осим своје глобалне раширености, такође и у семантичком смислу вишедимензионалан, тј. заступљен у различитим облицима. У поменутом смислу, важан саставни део антисрбизма представља и с њим повезани расизам.

Поврх свега, што је посебно значајно са становишта нашег приступа, на суштинске обрасце антисрбизма директно се надовезују и извесни процеси који су иницирани у оквиру савремене анти-науке, осмишљене и организоване првенствено у циљу спречавања истраживања српског етничког контекста<sup>75</sup> (у потпуности саобразно бројним изразима савремене „културе“ и „уметности“, паралелно са свеprisутношћу антисрбизма у различитим медијима и институцијама).<sup>76</sup> Притом се Србима, као

73 У поменутом контексту в. још једном поглавље „Антисрбизам и мека окупација“ у Тодоровић 2018, 279-280.

74 В. на пример футуристички уобличени роман „Лепосава“, који на духовит начин сажето предочава целокупност савремених процеса са антисрбистичким предзнаком. Рецимо – „баш јуче читам коментаре на Б92. Оно кад су јавили да смо и официјелно проглашени за нацију са највише кретена и протака по мегабајту; пише неки лик који се куне да је био у Италији, и то два пута. Једном у Верони а други пут у неком градићу у Монтани или тако нешто. Каже човек да су ладно почели да нас препознају на улици тамо у Европи. Одмах! Нас Београђане. Само те намиришу цукци, дође мурија и одведе те. Цаба виза, цаба родбина у иностранству и некрштеница СПЦ“ (Ћосић 2007, 9).

75 Овде је реч о још једној од сложених и приоритетних тема које захтевају засебан простор и подробнију анализу. Улога тзв. *анти-науке* у српском етничком контексту (подржане од стране западних центара моћи, али и систематски инсталиране у знатно ширим друштвеним оквирима, па тиме утицајне и код потпуних лаика који се, често, несвесно препуштају токовима антисрбистичког дискурса, постајући његови носиоци или потпора) посебно је изражена на пољу спречавања истраживања порекла и етногенезе Срба (али и Словена), као и њихове улоге и значаја у прошлости.

76 По С. Антонићу, „задатак компрадорске елите, уз опслуживање транснационалних структура, јесте и да активно заступа *колонијалну идеологију*“, а „српска

наводним „дошљацима“ на своје просторе, намеће расистички назначена инфериорност у односу на наводне „староседеоце“ (о чему ће више бити речи у наредном делу текста).

У вези с претходним, врло су раширене и расистичке представе о општем карактеру Срба<sup>77</sup>, али и о њиховом физичком изгледу, при чему се – у антисрпски настројеним текстовима, који понекад имају и „научни“ предзнак – наглашавају бројне заблуде и смишљено (или, пак, ирационално) створене предрасуде које немају никакве суштинске везе нити са антрополошким чињеницама нити са реалном српском генетиком.<sup>78</sup> На сродну проблематику, чији је значај неоспоран, такође ћемо се сажето осврнути у следећем поглављу.

У сваком случају, треба додатно подвући чињеницу да су у оквиру бројних садржаја често заступљене и увреде Срба на расно-генетској основи, тако да се они проглашавају за „биолошки (генетски) отпад“ који може да загади Европу и свет,<sup>79</sup> тј. за људе који су антрополошко-генетички негативан начин предодређени и „непоправљиви“, уз разне варијације на сличне теме.<sup>80</sup> Неретко, Срби су „лењи“, „ружни“, „глупи“, „смрдљиви“, „примитивни и заостали“, „црни“ и „турско-циганско-влашког порекла“<sup>81</sup> (али су, истовремено, и „ко-

варијанта те идеологије састављена је из мешавине расистичког (само)презира према 'домороцима' (Србија), апологије способности и културне супериорности метрополе (ЕУ и САД) и неолибералне идолатрије 'приватизације и слободног тржишта'. За заступање те идеологије наша компрадорска елита је, наравно, и материјално награђена уделом у системској (колонијалној) ренти“ (Антонић 2014, 32). В. још једном и Антонић 2008; Ломпар 2012; Дамјанац 2015; Аврамовић 2009; Аврамовић 2013.

77 Примера ради, „Зундхаусенова историја Србије као да је састављена да одговори на све фантазије, представе и очекивања које немачка публика има о Балкану и немирима, страстима и заосталостима које овај простор обележавају“ (Батаковић 2008, 568). У Независној држави Хрватској, чије су „тековине“ уткане и у савремене процесе, Срби су проглашени „духовно и ментално инфериорним“ (Аврамов 2008, 190).

78 В. рецимо Тодоровић и други 2015, 144-145 (в. напомену 96 у поменутој књизи).

79 В. примере на које указује С. Антонић (Антонић 2008, 140-141); уп. и Тодоровић 2018, 280.

80 Поред осталог, рецимо, не представља реткост да се Срби проглашавају за „крезаве“ и „глупе“, па чак и за „свиње“ (в. Антонић 2008, 140-142). В. и бројне сличне представе изнесене у Пироћанац 2008.

81 Рецимо, у једном говору хрватског великодостојника, др Виктора Гутића, помињу се Срби као „геце“ и „крвопије“, при чему је српска династија



мунисти“, исто као и „фашисти“ и „расисти“, у зависности од потребе и околности) итд.<sup>82</sup> У оквиру разгранате и устаљене анти-српске пропаганде, забележене су и ликовне представе Срба које их управо представљају као длакава, неретко мајмунолика бића, углавном тамне косе и коже, и томе слично.<sup>83</sup> Увреде сличног типа се користе и у контексту оповргавања било какве могућности да Срби имају богату и славну прошлост, односно да су били значајан и културно развијен народ, као и да се њихово име вишеструко помиње у древности.<sup>84</sup>

**Антисрбизам и порекло (с посебним освртом на генетичко-генеалогичке теме / садржаје / истраживања и одговарајуће покушаје „контролисања прошлости“).** Општи контекст антисрбизма и српска прошлост. У наредном делу текста посветићемо се и занемареном – на први поглед, можда, „бенигном“ и недовољно значајном – проблему систематског присуства антисрбизма у различитим сагледавањима српске (даље и ближе) прошлости. Поводом овога, већ је наглашено да постоје изузетно бројни садржаји који о Србима и српском народу говоре са изразитим презиром, ниподаштавањем, мржњом, непријатељством.<sup>85</sup> Различите личности и аутори текстова – од политичара, уметника и научника (који, по одговарајућим мерилима, „уживају углед“)

Карађорђевића окарактерисана као „циганска“ (в. у Živković i Kačavenda 1998, 208-209). [Заједно с претходним, Гутић наглашава: „Издао сам драстичне наредбе за њихово потпуно економско уништење, а слиједи нове за потпуно истребљење. Не будите слаби ни спрам једнога“, као и „убијајте Србе свуда где их се докопате. Први ћу доћи и убијати, а ви ме следите. Рушите српске цркве и уништавајте њихове куће“ (в. у Živković i Kačavenda 1998, 208-209).]

82 В. још једном различите, карактеристичне примере (који, посматрани заједно, представљају тек кап у мору сличних случајева) у Димитријевић 2010; Пироћанац 2008. Обавезно в. и Вуковић 2009, 204; 167-170; 171-177 итд.

83 В. илустрације предочене у Вуковић 2009, 279-287.

84 В. Тодоровић 2020.

85 В. опет Вуковић 2009; Димитријевић 2010; Пироћанац 2008; Митровић 1991; Екмечић 2002; Vlaki 2001; Тодоровић 2018. Рецимо, још шездесетих и седамдесетих година XIX века Анте Старчевић „пише да је ‘серб’ сврабеж, односно да је Србин ‘већа неприлика неголи губа’ да су ‘Славосерби смеће народа’, затим ‘Славосерби (су) како и она животиња на којој сланина расте’ и ‘из истих оних Славосербах гледај праве псе’. Старчевић каже да се име ‘Славосерба’ тумачи као двоструко ‘сужањство’ јер, по њему, и ‘Серб или Серв’ и ‘Слав’ означавају ‘сужња’, а ‘Славосербом је, како и некој марви, сва светиња у њихову тербуху’“ (Раковић 2019, 32).

до небројених лаика, посетилаца / учесника разних интернет-форума – нису пропустили прилику да се негативно изразе о Србима.

Ово се односи како на додељивање улоге „негативаца“ у бројним савременим и историјским контекстима, тако и на негативан став према различитим аспектима српског наслеђа и спрам њихове прошлости у целини. Међутим, исти приступ је уочљив чак и на плану ставова који се односе на њихов изглед и понашање, као и када је реч о појавама, симболима, групацијама и појединцима који су у одређеној вези са Србима.<sup>86</sup> Штавише, често је у савременим околностима, као што примећују упућени научници, тежиште антисрбизма – у смислу глобално раширеног феномена и „водећег облика расизма у савременом свету“ – заступљено (као пожељни модел, који се на различите начине награђује) управо у српским земљама.<sup>87</sup> Све претходно наведено је итекако присутно и када је реч о квалитативном сагледавању целокупне српске прошлости (која се злонамерно користи у склопу различитих видова пројектовања српске будућности).

**Антисрбизам као савремена „гаранција учености“ и западноцентрични модел сагледавања српске прошлости.** У релацији с претходним, треба приметити да је исти случај присутан и у склопу савремених, веома важних и, у општој јавности и науци, све више утицајних генетичко-генеалогичких тема и интерпретација резултата истраживања у дотичној области. Ово, такође, посебно долази до изражаја на плану различитих садржаја / текстова на интернету (почев од разних форума итд.) и уопште у медијима.<sup>88</sup> Поред осталог, неретко управо ау-

86 В. још једном примере изнесене у Пироћанац 2008; уп. Тодоровић 2018, 279-280.

87 В. рецимо Пипер 2004, 58-59, 52-53; Аврамовић 2009; Антонић 2008.

88 Примера ради, по једној измишљеној, свесно плашираној дезинформацији, која се користила одговарајућим антисрпским стереотипима, „данашњи становници Србије највећу генску повезаност“, тј. „подударност хаплотипа“ имају с Турцима, што се „објашњава тиме да су Турци тијekom пет стољећа колонизације, особито након погибје великог броја Срба на Косову, мијешали своје гене с домаћим становништвом“, а „разлике између гена ‘оригиналних’ Срба и данашњих једнаке су као и између Румуња и Француза, иако оба народа припадају романској скупини“ (в. Podrijetlo Hrvata). Наравно, истина је потпуно другачија, односно дијаметрално супротна, као што сведоче истинска савремена генетичка истраживања која уочавају сасвим различите процентуалне структуре (као и различите непосредне варијанте, у



Јухорска чтенија

тори текстова на (српским) форумима, често сасвим неуки или веома млади, тј. људи који уопште не познају (или још нису стигли да упознају) макар базичну научну методологију – како би нагласили своју наводну „ученост“ и „објективност“ – прибегавају испољавању различитих манифестних видова антисрбизма (јер се антисрбизам данас претворио у тражени / пожељни модел мишљења и понашања, који треба да обезбеди друштвени и интелектуални углед, при чему његови протагонисти овога најчешће нису ни свесни или сматрају да је њихово понашање „нормално и напредно“). Тако они, између осталог, стереотипно проглашавају своје опоненте – које доживљавају као „просрпски оријентисане“ – за „шарлатане“ и „незналице“, „лудак“ („сулуде“), или, пак, за „националисте“ итд.<sup>89</sup>

већини случајева) присуства Y хаплогрупа код Срба и Турака, уз јасно препознавање старих српских родовских групација, често повезаних и са одговарајућим славама, које потичу из времена пре доласка Турака (в. рецимо Тодоровић и други 2015, 144-146; Невски 2013).

89 Тако, рецимо, у неким разговорима посвећеним проучавању порекла Срба и Словена, новинари у својим питањима понекад сасвим директно сугеришу да „постоје и разне шарлатанске теорије када је реч о насељавању Словена“, алудирајући притом очигледно и на подунавску теорију (в. Ваџановић 2020). Ово наводимо као илустративни пример ситуације у којој новинар одговарајућу дисквалификацију сугерише, по свему судећи, без икаквих увида у резултате истраживања и закључке врхунских научника (као што су, у овом случају, Трубочов, Кобичев, Толстов, Јанковић, Пипер, Шафарик, Будимир и многи други; в. пре свега Пипер 2008, 128-136), као и без икаквих сазнања о томе шта пише у аутентичним, домаћим словенским изворима (руски Несторов летопис, чешка Далимилова хроника, Кадлубекова Пољска историја, Богухвалова Хроника Пољске, хроника Прибика Пулкаве из Радењина, Јан Длугош, Књига царског родослова итд; в. рецимо у Sedov 2012, 14-16). [У вези с претходним, потребно је нагласити да сви наведени, домаћи стари словенски извори (и аутори) тврде исто или слично. Примера ради, „чешки летописац Далимил, који је писао своју Хронику између 1282. и 1314. године, користећи при томе многа сазнања из старих народних предања и песама“, тврди да су Словени прво „населели Илирик, у суседству Грка“, а „потом су се широко распространили“ (Sedov 2012, 15). Притом је и у овом као и у другим случајевима (предањски) било уврежено становиште „да су Словени са југа дошли на север“ (Ленард 1927, 11), као што су неретко наглашавали аутори заинтересовани за дотични истраживачки проблем, без обзира на њихов приступ и коначне закључке. Наиме, „интересантно је, да готово сви стари словенски летописци и историчари најстаријих времена траже словенску праотаџбину на југу, на Балкану и на Подунављу, и доводе Словене са Подунавља иза Карпата“, тј. „нарочито чине то сви летописци и историчари северних Словена, а код

Није неопходна детаљнија анализа како би се приметило да је и међу садржајима овог типа антисрбизам свеприсутан као (понекад заједно са русофобијом) „најпожељнији“ облик етничке мржње, па и расизма. Притом ово важи како за глобални, тако исто и за српски контекст, односно – оваква ситуација неретко је присутна чак и на српским генетичко-генеалогским и разним другим форумима (на којима се, узгред речено, понекад блокирају сви облици расизма и шовинизма осим антисрпског, који се, услед раширености антисрбизма, најчешће чак и не примећује као реално постојећи проблем).<sup>90</sup>

Исто тако, уколико се појаве аргумен-ти или закључци који противурече западноцентричном мејнстрим моделу, најчешће пропагандно наметаног у медијима, на интернет порталима и у одговарајућој (из угла геополитичких интереса западне цивилизације профилисаној) науци, често уследи нека увреда која неистомишљеника дисквалификује у контексту његове повезаности са „српским становиштем“, што је – како показује већ површна анализа таквих случајева – углавном ништа друго до још једна манифестација антисрбизма.<sup>91</sup> Симптоматично је

јужних готово сви са малим изузецима“ (Ленард 1927, 5). В. поводом овога и Трифуновић 1996; Јанковић 2015; Јанковић 2016; Тодоровић 2017; уп. на пример и Поповић 1955, 7, 17-21 итд.]

90 У савременим околностима, као што запажају различити аутори, антисрбизам представља глобални феномен, разуларени модел „пожељног расизма“, а када је реч о ширем „балканском дискурсу“ (који је, са становишта представа раширених на Западу, често првенствено синонимни продужетак српског, тј. анти-српског дискурса); уп. овде и Todorova 2006. С друге стране, подсетићемо још једном, антисрбизам се агресивно намеће и у самим српским земљама, при чему се „настоји да антисрбизам добије облике српске аутодеструкције“ (Пипер 2004, 59).

91 У дотичном смислу, треба знати да је („српска“ тј. „југословенска“) елита „током целог раздобља комунизма високо уздизала управо западни тип културе и начина живота“ (Антонић 2008, 23-24). Међутим, проблем је „настао када су се САД и ЕУ почели према Србима и Србији понашати огољено неправедно, безобзирно и насилно. То се видело већ 1995, током пада Западне Славоније и Крајине, а постало је више него очигледно током бомбардовања Србије 1999. Питали смо се: како уопште неправда, безобзирност и насиље могу да дођу из таквог оличења свих наших жеља? Били смо паралисани тим парадоксом и тражили одговор на њега. Неки од нас су схватили сву наивност своје слике света и почели истанчаније да гледају на ствари. Други су, међутим, поверовали да заиста нешто дубински није у реду са овим народом. Пред агесијом онога кога су волели и ко је имао моћ да их казни или награди, они су се поистоветили са аг-



и упозоравајуће, међутим, да се слична ситуација уочава и на универзитетима, у различитим научним установама итд.

*Проблем старости српског етничког имена и питање подунавске словенске прадомовине – као посебно уочљиви семантички контексти у којима долази до непосредне примене антисрбизма (модел староседеоци / дошљаци).* Типичан случај представља потпуно застарели и ненаучни приступ, који а priori негира општесловенску древност српског етноса и етничког имена<sup>92</sup>,

ресором, одвојивши се од других жртава. Поверовали су да су затвореници збиља криви што су колективно, као народ, утамничени. Почели су да мрзе остале затворенике. А та мржња је неке претворила у симболичке капое“ (Антонић 2008, 24).

92 Када је реч о древности и раширености српског народа и њиховог имена у прошлости в. рецимо Шафарик 1998, пре свега стр. 128-134, 48 и даље; Кобычев 1973, 25-26; Рудељев 1992, 68-69; Петровић 2005, 184-186; Јанковић 2015; Будимир 1959; Караџић 1972, 36; Костић 2000; Тодоровић 2020. Међутим, примера ради, у Просветиној Енциклопедији из времена Титове Југославије (чији је рукопис завршен крајем 1967), стоји ни мање ни више него – „назив Срби помиње се први пут 822.“ (Мала енциклопедија Просвета 2, 622), при чему бисмо ову и сличне тврдње слободно могли сматрати скандалозним изразима титоизма, да се на констатације сличне врсте не може наићи и дан-данас. Уп. и различите примере, такође углавном из периода социјалистичке (Титове) Југославије који – у историјским синтезама са претензијама на репрезентативност – Словене непосредно представљају као примитивне пљачкаше и дивљаке (в. у Јацановић 2001, 203-204 и даље). Поводом примера што се изнесе у дотичном контексту, између осталог констатује се и следеће: „Не знам да ли има још народа чија је рана историја овако компонована од стране еминентних стручњака и у издању најстарије националне издавачке куће“, јер „аутор непрестано говори о пљачкању, рушењу, паљењу и поробљавању која по Балкану чине велике или веће масе Склавина, односно Словена“, а „овакви описи веома подсећају на описе многих 'независних, објективних и демократских западних медија', како описују Србе и српски народ крајем XX века“, јер „у њима су Срби приказани као пљачкаши и паликуће, као убице и силеције, који отимају и освајају туђе земље, који чине геноцид, изазивају хуманитарне катастрофе, проузрокују ратне сукобе“ (Јацановић 2001, 204). Саобразно овоме – због тога што претходно поменути модели „контролисања прошлости“ представљају израз / саставни део истог идејног обрасца – треба подсетити на околност да је и поред велике војне победе српског народа после Другог светског рата „само Србија тако драстично смањена“, док је насупрот томе Хрватска (без обзира на злочине до тада непознате човечанству – рецимо, небројене српске жртве које су убијане на најразличитије начине, почев од бестијалног клања и закопавања живих људи у јама итд., уз огроман број плански убијане деце и, чак, више концентрационих логора за децу – који су почињени над Србима у тзв. Независној држави Хрватској) била „знатно проширена у Приморју, Истри и Барањи (аутономија Далмације и Војне Крајине,

те подунавско-панонско-балканско-карпатску прадомовину Словена (научно аргументовано доказивану од стране многих угледних и признатих аутора).<sup>93</sup> Слично је и са одговарајућом, такође геополитички мотивисаном, идејном матрицом „староседеоци“ (Албанци, па чак и „Власи“ / „Румуни“) – „дошљаци“ (Срби / Словени). Наведена релација се са огромном, искључиво (гео)политичким разлозима поткрепљеном, упорношћу промовише како од стране отворе-

имала је, на пример, више историјског оправдања од октроисаних аутономија унутар Србије“; а Словенија је „тада добила и излаз на море“ (Батаковић 2008, 567). Све у свему, у складу с расположивим чињеницама, може се констатовати да су присутни различити показатељи који упућују на постојање континуитета између Независне државе Хрватске и „титоистичке“ Југославије, када је реч о односу према Србима (в. студију Ломпар 2012; такође обавезно в. и текстове С. Антонића на сличне теме, у оквиру Антонић 2020в). [Поред осталог, Смиља Аврамов констатује и следеће: „Геноцид се може сагледати из још једног угла. Хрватски национализам нашао је уточиште у два тоталитарна система – бољшевичком и националсоцијалистичком. (...) Одговор на питање зашто је Павелић, када је у питању геноцид, био екстреман у односу на све историјски познате случајеве и зашто је геноцид попустио готово непојмљиве размере, треба тражити у сучељавању и акционом преплитању две тоталитарне идеологије у политичком простору Хрватске, на чијем су се челу наша два Хрвата – Анте Павелић и Јосип Броз“, а „ту треба тражити и корене обновљеног геноцида, у измењеним политичким условима, над Србима у Хрватској, који је отпочео у јесен 1991. године“ (Аврамов 2008, 197-198).]

93 О овоме је на више места говорено у нашим радовима и књигама (в. рецимо Тодоровић и други 2015, 60-61, 101, 146-147, 163-164). Као што је познато, рано присуство Словена на подунавско-балканском (и панонском) простору већ је и у претходним периодима било констатовано у непосредном смислу (в. Баришић 1952, 52-61; Баришић 1955, 1-5; в. обавезно и Толстов 1948; Будимир 1959; уп. Баришић 1953). Исто је, сасвим директно, писано / потврђено и у студијама и радовима с краја XX и почетка XXI века (в. рецимо Кобычев 1973, 68-73; Јанковић 2015; Јанковић 2016; Трифуновић 1996; Јанковић 1996, 77, 80; Јанковић 2010, 213-215, 218-220). Такође, већ раније смо вишеструко скретали пажњу на тешко обориве аргументе О. Н. Трубочова (Трубочов 2005; Трубочов 2006; Петричевић 1996), што је и у најзначајнијим уџбеничким синтезама оцењено као меродавно, односно као научно најпоткрепљенија претпоставка (в. још једном Пипер 2008, 128-136). Поводом овога такође в. Толстов 1948, пре свега стр. 37-38, 8-9 итд; уп. и Sedov 2012, 14-16, 78-82. Угледни научници су са становништа различитих дисциплина указивали и на повезаност подунавско-панонско-балканско-карпатског простора и прото-индоевропског етнолингвокултурног контекста (в. Ribakov 2015, в. рецимо стр. 163-164; Горнунг 1963, 11-12; Трубочов 2005, 45-46; Кљосов 2013, 56-57, 63, 65-66 и даље, 83; Кљосов 2010, 62, 74-75, 79; Трубовић 2006, в. најпре стр. 300-301 и даље; исто тако в. и Vukčević 2007, 126-127).



Јухорска чтенија

но великоалбанских и њима блиских (политичких и научних) лобиста, тако и од стране других, ширих кругова и појединаца. Такви су, рецимо, и лаички интернет-заступници „теорија о пореклу“ са антисрбистичким предзнаком, без икаквог научног статуса, титула ни звања (али је њихово деловање синхронизовано и паралелно са појединим агресивним протагонистима антинауче и одговарајуће цензуре дубљих истраживања прошлости српског етноса, коју ови „научни комесари“ покушавају да представе као „официјелну науку“). Уосталом, у истом циљу – када је реч о бављењу пореклом Срба и Словена – не тако ретко је прибежавано и сасвим директној цензури.<sup>94</sup>

Међутим, са становишта различитих истраживања показано је да је чињенична стварност знатно сложенија, тј. другачија<sup>95</sup>, односно – бројни подаци „наводе нас на закључак да су преци Словена врло вероватно живели у Подунављу док нису били одатле отерани“.<sup>96</sup> Притом већ више пута помињани О. Н. Трубачов, заједно са другим релевантним ауторима, сматра да „нису сви Словени напустили своју подунавску постојбину“, а један од доказа лежи и „у чињеници да само у фолклору Источних и Западних Словена постоје сећања на Подунавље као некадашњу постојбину итд.“<sup>97</sup>

*Анти-научна пропагандна матрица и проучавање прошлости.* Овде треба приметити и да је, медијски врло успешна (јер се одвија у условима системског присуства и ширења антисрбистичког дискурса у јавности), пропаганда „анти-науке“ која је имала изразит антисрбистички предзнак одиграла своју улогу; она је, треба и то додати, често била спровођена од стране очигледно инструираних појединаца који су се, као што показују њихове биографије, углавном „усавршавали“ у западним центрима моћи и / или били непосредно везани за одговарајуће пројекте, утицаје и токове новца. Резултат њихове делатности (подржане системском инфилтрацијом Запада у тзв. „ду-

боку државу“) био је, поред осталог, претварање одређеног броја младих и / или необавештених људи у активне протагонисте (али и несвесне жртве) антисрбизма.<sup>98</sup> Овакви појединци понекад, постајући саучесници у токовима одговарајућег мрежног рата, производе читаво мноштво текстова на разним, па и генетичко-генеалошким, интернет форумима и порталима – тиме даље ширећи пропаганду о Србима као „дошљацима“ (нашта се понекад, више или мање непосредно, надовезују и дисквалификације које иду до тле да се о Србима говори у рангу крајње инфериорног народа и томе слично)<sup>99</sup> код лаичке публике која никакве информације о дотичним темама не поседује.<sup>100</sup>

Притом они не знају, или услед (непосредне или психолошко-симболичке) користи коју имају због својих делатности / промовисаних ставова не желе да знају, како је њихово деловање саставни део дефинисане пропагандне матрице, тј. одговарајућег пројекта<sup>101</sup>, док је, с друге стране, научна истина у данашње време крајње усложњена у односу на упрошћену представу коју лаичка јавност често о њој има. С тим у вези, ранија (геополитички и идеолошки мотивисана) схватања дефинитивно су превазиђена недвосмисленим закључцима, изнесеним од стране више истакнутих ауторитета. Поводом овога можемо кренути, примера ради, од водећег слависте новијег времена О. Н. Трубачова<sup>102</sup> и од изузетно аргументованих и бројних доказа које је он изнео, заједно са разноврсним, међусобно усаглашеним чињеницама на које су упућивали многи други аутори.

Такође, у лаичкој и општој јавности најчешће још увек не постоји ни свест о

98 Као што је већ указивано, у новије време „тежиште антисрбизма пренето је у Србију, где се (И. Т.: у парадоксалном контексту оправдавања ранијих геноцида над Србима и стварања предуслова за нове) све чешће праве паралеле између Срба и народа у некадашњим фашистичким и нацистичким државама, заговара се привремени откуп Срба од колективне кривице изручивањем свих које суд господара света затражи и распродаја националног богатства у име дугорочних (националних?) интереса, исфорсирано и вештачки ствара се или пренаглашава проблем мањина“ итд. (Пипер 2004, 58).

99 Уп. Антонић 2008, 140-141 и даље.

100 Проблем друге врсте, подразумева се, представља ширење „аутохтонистичке теорије“ у виду ненаучно поткрепљене агитације, уз различите произвољности и нетачности, али је то још једна од тема које захтевају посебна разматрања (уп. Тодоровић 2005а).

101 В. на пример Степић 2004, 258-259.

102 В. пре свега Трубачов 2005; Трубачов 2006.

94 Овде, у виду илустративног примера, читаоца можемо упутити на поређење верзије *Краљевства Словена* Мавра Орбинија која је објављена 1968. године и верзије објављене 2016. године (в. Орбини 1968; Орбини 2016).

95 Тодоровић и други 2015, 144-147. В. обавезно и Јанковић 2010; Јанковић 2007б; Јанковић 2015; Јанковић 2016; Јанковић и Вемић 2015; уп. Јанковић 2007а.

96 Пипер 2008, 135.

97 Пипер 2008, 131. В. још једном Јанковић 2015; Јанковић 2016; Тодоровић 2020.



још једној суштински повезаној и суштински важној чињеници – коју покушавају да игноришу (али и да онемогуће значајнији / суштинскији продор у јавност пратећих закључака) и злонамерни или конформистички оријентисани научници. Реч је управо о томе да је наведена поставка о „дунавској прадомовини Словена“ – у смислу њеног одређења као највероватније хипотезе, уз различите, непосредне податке / доказе и етногенетска објашњења – постала теоријски целовита и чињенично најутемељенија, па и (упркос системским препрекама) саставни део универзитетских уџбеника, али и репрезентативних енциклопедијских и других синтеза.<sup>103</sup>

*Псеудо-наука, антисрбизам и порекло.* Заједно са „анти-научком“ (коју неретко промовишу и већ помињани, извесни инструирани или острашћени појединци са формалним научним статусом, покушавајући првенствено да онемогуће темељно истра-

103 В. Пипер 2008, 128-136; Радић 2011, 44-47; Петровић 2005, 183-186; Енциклопедија српског народа 2008, 321-322, уп. и стр. 1033; Милосављевић 2002, в. поглавље „Нови продори србистике“, уп. и стр. 205. Примера ради, С. Петровић закључује и следеће: „Када је реч о пореклу термина 'Словен' и 'Србин', као и датирању присуства Словена и Срба на европском простору, западна лингвистика и историја, и уопште хуманистичка наука, патила је од бројних недостатака, идеолошких и националистичких предрасуда, настојећи да *име* словенског народа и њихова *карактерна својства* у знатној мери деградира, сматрајући Словене *варварским народом*“, тј. „најзад, указујући, наводно на историјски скорашње присуство Словена на европском простору 'западна' историографија имплицитно настоји да афирмише расну и староседелачку супериорност пре свега оних народа који су, наводно, аутентично баштинили дело великих цивилизација Грчке и Рима, у првом реду романско и германско крило Индоевропљана“ (Петровић 2005, 184). Такође, у својој уџбеничкој синтези Петровић наглашава и да је објављено „више радова културних историчара, историчара и филолога, у којима се на основу историјских докумената, археолошких и лингвистичких налаза доказује присуство Срба на Балкану знатно раније, чак и пре нове ере“, при чему се посебно наглашавају „књиге др Ређе Новаковића, професора Београдског универзитета“ (Петровић 2005, 183). Исто тако, професор П. Радић у својој уџбеничкој синтези скреће пажњу на резултате истраживања Ђ. Јанковића, као и на закључке П. Ј. Шафарика, П. Пипера, М. Павловића, М. Будимира и других угледних научника који су присуство Словена и Срба на подунавско-панонско-балканско-карпатским просторима непосредно уочавали и у дубљој прошлости (в. Радић 2011, 44-47). Радић, између осталог, подвлачи и чињеницу да поједини истраживачи, трагајући за Словенима у давнијим временима, „не искључују балканске области из корпуса словенских прадавних станишта“ (Радић 2011, 45). У вези с тим, в. још једном Будимир 1959; Јанковић 2015.

живање Срба и српске културе у званичним научним институцијама, што је суштински аналогно и спречавању бробе против антисрбизма на званичном нивоу), исто тако је и одговарајућа „псеудо-наука“ (али она коју уопште не примећују главни промотери антисрпске „анти-науке“, усмерени искључиво на борбу против садржаја које опажају као „српско становиште“) често посезала за употребом антисрбистичког дискурса, па у датом смислу и за врло изразитим и директно расистичким ниподаштавањима.

У овом смислу је, више или мање непосредно, наглашавана чак и српска „генетска склоност ка насиљу“, уз разне покушаје да се „недостаци Срба“ представе као генетички предодређени и томе слично.<sup>104</sup>

104 Примера ради, из „(нео)протестантске“ перспективе аутора књиге „Проклетство нације“ (која покушава да пронађе основне разлоге проблема са којима се суочава српски народ), у поглављу „Порекло српске неслоге – Хамово проклетство“, поред осталог се примећује и следеће: „Иако је због греха цео људски род снашло проклетство, Свето писмо посебно наглашава проклетство Хамових потомака. Нојев син Хам је показао изражено непоштовање према своме оцу, па се његова слабост пренела и на његово непокајано потомство. Проклетство за Хама гласи да ће бити 'слуга слугама браће своје', а за Јафетове потомке је обећан благослов који ће они добити живећи у 'шаторима Симовим' (1. Мојсијева 9, 20-27), што значи да ће индоевропски и други њима генетски блиски народи имати благослов од семићана (Јевреја, Арапа...), док ће им 'Хам бити слуга'. Динарци, медитеранци, разни афрички народи и већина америчких Индијанаца заиста на себи носе Хамово проклетство, што се одмах може препознати по њиховим типичним племенским односима који их одликују свугде по свету. (Нулта крвна група је генетички маркер заједнички за све Хамове потомке.)“ (Богдановић 2003, 132). По аутору, „динарци-хамовци“ (из одређеног, тешко ухватљивог разлога, од стране аутора схваћени као једна врста етничко-генетске основе српске популације) одликује се сујетом и непоштовањем ауторитета, при чему њих „поред сујетне осетљивости која резултује лако међусобном увредљивошћу и сукобима“ такође одликује и „још једно зло“, односно – оваква особа „иако је због своје сујете зависна од тога шта ће други о њој да мисли, она је склона да жртвује начела поштења и правичности да би задржала одобравање заједнице“, при чему, штавише, „ако поједно од познатог преписивања на испитима, па преко рођачких веза, отићи ћемо чак до *злочина против човечности учињених у име вере и нације*“ (Богдановић 2003, 133; нагласио И. Т.). Такође, у складу с претходним, дотични аутор закључује и да – „због површних критеријума о добру и злу, који су последица племенске свести, појам убице или криминалца као омиљеног народног вође, није стран нашем менталитету“ (Богдановић 2003, 133). С друге стране, пак, „у многим случајевима мучничког страдања открива се не само да динарац не страда за Христову личност, већ да су побуде из којих страда потпуно стране духу Христовог еванђеља“, тј. – „уместо љубави, милости и праштања он у страдању



Јухорска чтенија



Овде треба посебно указати и на околност да садржаји и текстови поменутог профила, који имају своју сврху и улогу у одговарајућем информативно-културном и мрежном рату – како они написани са становишта анти-науке којој је основни циљ да по сваку цену спречи даља и дубља истраживања, тако и они што су настали из угла псеудо-науке која мање вешто игнорише и фалсификује, тј. погрешно представља чињенице – не само законски, већ ни статусно, у ширем друштвеном смислу, готово никада и ни на који начин нису санкционисани.

*Пожељност антисрбизма и институционални мобинг.* Све ово антисрбистички дискурс (укључујући ту и отворену мржњу, па и расизам) *de facto* чини дозвољеним, па чак и пожељним. Саобразно томе, садржаји наведене врсте, тј. њихови аутори, са своје стране отворено и самоуверено (чак и поносно) учествују у ширењу антисрбизма. Ово се неретко манифестује и преко директних хајки и прогона колега које утицајни поборници антисрбистичког дискурса доживљавају као „Србе“, уз широј јавности невидљиви мобинг или, с друге стране, уз јавно позивање на институционални и медијски обрачун са неистомишљеницима.<sup>105</sup>

за своју веру открива пркос, бунт, мржњу и непоштовање“ (Богдановић 2003, 126). С тим и вези, наставља даље аутор – узимајући пример светог српског мученика Вукашина Клепачког – „од мученика Вукашина из херцеговачког места Клепци, усташе су тражиле да гласно викне 'живео поглавник Анте Павелић!' иначе ће га убити. Послушност захтеву није значила одрицање од хришћанских принципа, већ послушност Исусовим речима о благосиљању непријатеља. Али, Вукашин је одговорио: 'Само ти, дијете, ради свој посао.' Усташа му је потом одрезао уво и поновио свој захтев. Вукашин је поновио свој одговор. Пошто му је одсекао и друго уво и нос, усташа му је поновио свој захтев да ускликне поглавнику. Вукашин је поново рекао исте речи: 'Само ти, дијете, ради свој посао!' Усташа га је тада убио. Прича каже да је усташа после тога полудео“ (Богдановић 2003, 126). Међутим, из ове истините повести аутор – у складу са својим, претходно наговештеним премисама – извлачи следећи закључак: „Овакав пример страдања није био у стању да у срцу непријатеља побуди љубав, јер побуде онога који страда нису израз љубави према Христу и одбране хришћанских начела, већ су израз одбране повређеног гордог Ја“ (Богдановић 2003, 126). Дакле, са предоченог становишта, и када страдају на описани начин Срби-православци то чине „услед гордости и сујете“.

<sup>105</sup> Српска јавност је у последње време често била сведок оваквих дешавања, али је много више случајева који ни у назнакама не доспевају до јавности и који се завршавају „тихим (али ефикасним) мобингом“ и с њим повезаним унутаринституционалним цензурисањем, ограничавањем и прогањањем непожељних научника (као и резултата њихових истраживања)

У светлу увида у дотичне појаве, још једном постаје јасно да се антисрбизам недовољно наглашава и проучава управо да би што дуже опстајао у својој садашњој форми, односно да би остварио што већи (а у својој крајњој инстанци – и вишеструки геноцидни) утицај,<sup>106</sup> како у свету тако и у српским земљама, тј. да би што касније био санкционисан као један од највећих проблема савременог човечанства.

*Савремена германофилија и истраживање прошлости.* Потребно је приметити и да се, као пратећи облик ове врсте понашања и примене антисрбистичког дискурса па чак и одговарајућег расизма, углавном јавља и већ помињани „вестероцентризам“, присутан у различитим појавним облицима, а понекад и изражена германофилија. Када је реч о представама о пореклу, понекад се и на интернет-порталима и форумима за које би се могло претпоставити да ће имати србофилни предзнак среће управо поменута (мада често неосвешћена) германофилија<sup>107</sup>, па се, примера ради, чак и очекивани резултати о очигледној превласти различитих варијанти хаплогрупе I2 у цивилизацији Лепенског Вира (што је логично за оно време) од стране појединих, заинтересованих тумача проглашавају у кључу „повезаности са германским народима“, што је већ само по себи апсурдно.<sup>108</sup> Наравно, ово је само један

<sup>106</sup> В. поново Пипер 2004, 59.

<sup>107</sup> Уп. овде, у нешто другачијем контексту, и Антонић 2019.

<sup>108</sup> У ствари, тешко би било побројати сличне примере у различитим временским периодима, јер је реч о једној врсти пројектованог (и системски уобличеног) континуитета. На неке од њих су се освртали меродавни аутори / научници, како у прошлости, тако и у најновије време. Рецимо, М. Будимир се – без обзира на време у којем је стварао и на одговарајуће (гео) политичке и друге условљености – није уздржао а да не примети како је схватање да се писменост старих Словена развијала под утицајем Гота потпуно неодрживо (Будимир 1969, 28). Наиме, и када је реч о писању и писмености, „наши словенски преци заузимају не само посебан него и потпуно самосталан став, насупротив осталим Европљанима“ (Будимир 1969, 26), уз Будимирово указивање на одговарајуће словенске термине, тј. лингвистичке доказе. Овде би требало додати и запажање да је „западна наука“ са предименираним пангерманским предзнаком (укључујући ту, пре свега, њене геополитички инспирисане „догме“ и стереотипне манифестне облике, чији је важан рукавац и пројекат познат под именом тзв. „бечко-берлинске“ или „германско-ватиканске“ школе), којом се инспиришу, често и несвесни, протагонисти аутошовинизма код Срба, неретко управо ништа друго до *лажна наука*; уп. рецимо Ђуретић 2008. Другим речима, „та се лажна наука састоји у расистичкој теорији, која је код обичног немачког грађанина ство-



од илустративних случајева, а могло би их се навести и много више. Исте природе је, рецимо, и инсистирање на значају и раширености тзв. „норманских гена“ код Срба, све до везивања (изван сваког историјског и логичког контекста) опште хаплогрупе I, свеприсутне код Срба и других словенских народа, само за Германе или, пак, хаплогрупе E1b1b за „не-Словене“ који су схваћени као „староседеоци“<sup>109</sup> (па чак и за Албан-

рила представу о сопственој расној супериорности“ (в. у Екмечић 2002, 348). Саобразно томе, „хистерија ту лажну науку легализује, па цели један народ од седамдесет милиона људи ту лаж доживљава као историјску истину“ (Екмечић 2002, 348). Поред осталог, и тзв. „готска теорија“ је „учествовала у подизању европског расизма код развијених европских народа“, а „њени су корени у социјалним борбама пре Француске револуције 1789, када се племство сукобљавало са владарима око питања суверенитета у држави“, па још „од XVI века почињу да царују идеје према којима је цело средњовековно племство било готско“ (Екмечић 2002, 349-350). Примера ради, „у Хрватској је то ушло у националну литературу од XVII века и након 1918. постало основно обележје хрватске националне идеологије“ (Екмечић 2002, 349-350).

109 Када је реч о примарно анти-српски и анти-словенски усмереном наглашавању „староседелачке супериорности“ (са расним предзнаком) у западној науци уп. рецимо Петровић 2005, 184. Узгред речено, доживљавање Немачке, заједно са Аустријом, као српског „архи-непријатеља“ (што је поткрепљено са три велика напада на целокупни српски народ и етнички простор током XX века, уз огроман број српских жртава, разарања и пратеће геноциде који су тиме покренути, као и уз савремено понашање немачке политике и германских држава наспрам српских земаља – заузимање вековних српских територија и захтевање одрицања Срба од својих највреднијих, средишњих области, уз инсталирање више или мање отворених, савремених „окупационих ситета“ у српским земаљама итд. – које није мање застрашујуће) тешко је одвојити и од чињенице да је српска древна свеприсутност на територији данашње Немачке несумњиво доказана чињеница. (С тим у вези, в. респектабилан низ различитих примера – који представљају тек делић увида у очигледну свеприсутност Срба / Словена на територији на територији данашње Немачке и околних земаља – у Vukčević 2007; такође в. и Новаковић 1977, 97-105, 130-144 и даље; Новаковић 1993, в. рецимо стр. 186-188, 205-220). У ствари, право (северних) Срба на територије данашње Немачке могло би бити представљено са знатно више основа него што Албанци то покушавају да учине псеудо-научним „аутохтонизмом“ када је реч о претензијама на кључне / најзначајније древне територије (јужних) Срба. Ови стари („северни“, „јужни“ и други) Срби су боравили на огромним просторима, о чијој величини, примера ради, сведоче и одговарајуће картографске представе, којима је непосредно представљен српско-словенски континуитет од Балтичког до Јадранског мора (в. рецимо мапе наглашене у Алексић 2020, 80; Јанковић 2015, карта 12, а уп. и карте 2, 3, 6, 8 итд.). Другим речима, стари Срби су, на основу сведочанстава различитих извора и меродавних аутора, бора-

це, за које је дефинитивно утврђено да се на својим садашњим територијама појављују веома касно, а свакако после српско-словенских групација).<sup>110</sup>

вили на изузетно великим просторима, при чему их различити аутори деле по предеоним целинама где су живели и називају регионалним именима, али уз честу, директну, употребу српског макро-етнонима (који се односио на домаће самоназвање словенског становништва, за разлику од етнонима Венди, којим их махом називају странци). Примера ради, само када је реч о тзв. *Набским Србима*, истраживање дотичне популације захтевало би, малтене, читав један институт. Наиме, „насељавање Словена / Срба-Венда у региону око реке Naab, или Nabwinda, предмет је бројних студија и чланака водећих германских научника“ (Vukčević 2007, 337), а о овоме се – можемо слободно рећи, првенствено услед свераширеног, (гео)политички мотивисаног антисрбизма који се одразио и на научне, као и медијске, приоритете и приступе – у српским земаљама, бар када је реч о ширим круговима, веома мало тога зна. О свему претходном вишеструко сведоче различити, пре свега средњовековни документи, уз бројна имена места, тј. топониме и хидрониме итд. (Vukčević 2007, 338).

110 В. Тодоровић 2017, 101-102; Тодоровић и Рајковић 2016, 20-22. Изузимајући потенцијалне, непосредне генетске везе (тзв. „источна варијанта“ хаплогрупе R1b – која је азијског порекла и посебно блиска кавкаској, осетској варијанти – системски је, најчешће између 15 и 20%, свеприсутна код свих основних албанофоних групација, тј. и код Гега и код Тоска и код Арбреша; в. проценте присуства основних хаплогрупа у Sarjo et al. 2015), и са других становишта наука је директно указивала на постојање албанско-кавказких и њима блиских паралела. Поред осталог, примера ради, у тематском зборнику „Албанци лажни Илири“ (2007) су у текстовима различитих аутора предочене чињенице и назнаке које упућују на постојање видљивих релација између подручја око Кавказа и етногенетског језгра Протоалбанаца. Ови подаци и смернице упућују нас на неопходну потребу дубљих истраживања, при чему посебно треба нагласити да наведене релације *неизоставно постоје*, у складу с доказима које су изнели водећи лингвисти (в. Loma 2006), при чему једино потенцијално неизвесно може бити питање из ког периода дотичне везе датирају. У повезаном контексту присутне су и одговарајуће непосредне реконструкције порекла Протоалбанаца; уп. један такав, могући општи историјски контекст у Станишић 2007, 29-32. Од посебног значаја је и чињеница да су тезе о доласку предака Албанаца са истока блиског кавкаског просторама истакнуте и у студијама других, врло релевантних научника, академика и водећих стручњака у различитим областима знања. Рецимо, на претходно наведене албанско-кавказке паралеле непосредно се наслањају и увиди академика Гојка Суботића и његових сарадника. Ови аутори, наиме, порекло језгра Протоалбанаца налазе управо на истоку, уз закључак да се, по свему судећи, они на својим данашњим просторима појављују тек током XI века. Другим речима, слично још неким аналогним реконструкцијама, етничко језгро предака Албанаца потиче од становништва које је на просторе у залеђу Драча, у XI веку, претачено преко јужне Италије. Одатле се ови Протоалбанци касније шире, уз замашне асимилације околних (словенских, романофоних и других) групација,



Јухорска чтенија

[У сваком случају, теза о „илирском по-реклу“, као и о аутохтоности Албанаца на просторима које сада заузимају, напуштена је у објективној науци, услед тога што за одговарајуће тврдње нису изнесени никакви непосредни докази.<sup>111</sup> Наиме, као што при-

јер су „били првенствено сточарско становништво, које је, тражећи бољу испашу за своја стада, напуштало матичну област и врло рано почело да се трајно насељава ван ње“ (Суботић и други 2015, 84). Према томе, и најновији увиди водећих научника своде се на закључак да управо на истоку „треба тражити и постојбину Арбанаса“, који су „бродовљем, под заповедништвом патрикија Стефана, зета василевса Михаила IV Пафлагонца, били пребачени директно из Мале Азије на југ Италије“ (Суботић и други 2015, 83), одакле су касније сељени на Балкан. Прецизније речено, „Георгије Манијакис је пре именовања за главнокомандујућег (...) у овом походу управљао Горњом Мидијом, односно Васпураканом (...), у чијем суседству се налазила једина позната античка Албанија (...), те се иза архаизујућег етнонима код Аталијата вероватно крије још један од бројних кавкаских народа“ (Суботић и други 2015, 83). На сличан сценарио указује и Ђ. Јанковић (Јанковић 2007б, 81; Јанковић 2015, 226; Јанковић 2007а, 209 итд.). О бројним чињеницама које упућују на то да се Албанци касно јављају на својим садашњим просторима в. и у књизи Буровић 2013. О томе сасвим непосредно сведочи и велика раширеност словенских топонима широм данашње Албаније (в. студију Селищев 1931), заједно са бројним другим чињеницама. У истом контексту обавезно в. и синтезу академика М. Марковића (Марковић 2007). Све у свему, као што закључује угледни историчар, академик Сима Ђирковић, „већ уопштени преглед показује да су се Албанци као ратнички, феудални елемент, као део господарећег слоја, у току два столећа раширили далеко изван свог матичног Арбанума и да су постали господари територија које имају словенска имена и које су у раном средњем веку биле насељене Словенима“, а „уосталом, неке од њих су, судећи по турским пописима и на почетку османске власти имале јако словенско становништво“ (Ђирковић 1991, 53). У одговарајућим просторним оквирима, „до краја средњега века у већем делу територија насељених Словенима дошло је до преслојавања, наметања албанске господе словенским зависним сељацима, што је отворило пут даљим социјалним променама, међусобним утицајима, прилагођавањима, асимилацији итд.“ (Ђирковић 1991, 53). Такође, у *Анонимовом Опису источне Европе* се „јасно истиче разлика између номадског и сточарског становништва, односно Арбанаса у ужем смислу и околних области где живи седелачки и земљораднички живаљ, чији етнички састав није прецизиран“ (Живковић и други 2013, 161), али је, као што се види на основу различитих назнака, јасно да је, у ствари, реч о словенском становништву (в. Ђирковић 1991, 54-55 итд.; Храбак 1991, 98-128 и даље). Другим речима, овде се – тј. у доступним, меродавним изворима – непосредно наглашава постојање (албанског) агресивног и покретног елемента који се намеће околном становништву, напредујући и ширећи се на рачун његове подређености и рада (в. Живковић и други 2013, 118-119, уп. и стр. 160; уп. Ферјанчић 1988, 296).

111 В. рецимо доказе који су разматрани у Loma 1991, стр. 299-301, 282-289 итд. Обавезно в. и бројне доказе

међу лингвисти, осим недостатка било каквих конкретних веза са старим „Илирима“ – које би реална наука могла да уочи – „ни албанско етничко име не мора, међутим, да буде доказ илирског континуитета, пошто је поред балканске Албаније, добро позната и кавкаска Албанија, а у албанском језику потврђени су трагови некадашње везе с грчко-фригијско-јерменском дијалекатском групом“, тј. са језицима Мале Азије и Кавказа, при чему би, дакле, албанско етничко име „могло бити кавкасског порекла“.<sup>112</sup>

У датом смислу, посебно интересантна је околност да Албанци имају предања о доласку на просторе на којима се сада налазе, уз важну напомену да су такве представе о њима констатоване и код других народа,<sup>113</sup> сасвим супротно Србима / Словенима који домаћа предања о доласку на садашње просторе не поседују. Наиме, код Словена су распрострањена аутентична, стара и изворна домаћа предања о подунавско-панонско-балканском подручју као прапостојбини.<sup>114]</sup>

Слично је и са неким другим хаплогрупама, које се такође – у (најчешће површним, али и злонамерним) медијима, на форумима, па и текстовима са научним претензијама – проглашавају за „староседелачке“ (и то управо у смислу „несловенских“) итд.<sup>115</sup> Паралелно са овим, бројни научници на научно-популарни начин изнесене у Буровић 2013; Станишић 2007, 17 и даље.

112 Станишић 2006, 89.

113 Урошевић 1929, 311-312 / Урошевић 2001, 1-3; Хан 1876, 20-21.

114 В. рецимо примере који су изнесени у Sedov 2012, 14-16; Пипер 2008, 128-135.

115 Осим свесних и „професионалних“ пропагатора антисрбистичког дискурса наведеног типа, постоје и други, у основи добронамерни али непромишљени, протагонисти оваквих (аутошовинистичких) теорија. Међутим, у савременој јавности присутни су и бројни примери који би снагом своје очигледности могли да утичу на то да и они постану свесни у каквом су се (геополитички и идеолошки инспирисаном, тј. крајње ненаучно утемељеном) пројекту нашли, као његов саставни део, односно – додатни медијски „ослонац“ у одговарајућем информативном рату, у којем се користе и одређени заводљиви али нетачни, псеудо-научни стереотипи. Примера ради, млада певачица Дуа Липа, „која је рођена у Лондону од родитеља Албанаца с Косова, прилично је озбиљно схватила намењену јој улогу промотора косовске независности и културе, па се чак мало и занела, јер је, поред апела Еплу за промену граница, на свом инстаграм профилу окачила и слику 'Велике Албаније', која захвата не само делове Србије већ и Црне Горе, Северне Македоније, Грчке“, тј. „исту ону слику мапе која се вијорила са заставе на дрону због кога је 2014. прекинута фудбалска утакмица између Србије и Албаније у Београду“, а „ова њена прокативна објава, уз пропратну поруку о аутохто-



ци (првенствено са Запада или они чија дела поседују уочљив западноцентрични предзнак) наставили су да заступају исти однос према српској (и словенској) прошлости, у чему, на жалост, предњаче управо аутори из германских земаља.

С друге стране, пак, дешавало се да поједини аутори који износе различите закључке и упућују на догматску ограниченост сличних вестерноцентричних становишта, не само на одговарајућим, утицајним форумима већ и у знатно ширем контексту, бивају проглашавани за „руске националисте“ (што је у пракси често повезано и са оптужбама антисрбистичког типа)<sup>116</sup> и томе слично. Саобразно томе, у складу с дотичном идејном матрицом, различити „интернет-ратници“ често чине и пропагандне покушаје да се српски етничко-етногенетски простор драстично смањи (тј. прикаже много мањим него што заиста јесте), сасвим супротно у односу на постојање бројних етнолошких, историјских, лингвистичких, археолошких и, поврх свега, етногенетских и генетичких чињеница.<sup>117</sup>

*Матрице староседеоци / дошљаци и запад / исток (у контексту додељивања / утврђивања и ширења негативних стереотиписа и сродних представа).* Као што смо претходно видели, у поменутом, анти-србистички уоквиреним садржајима уочава се више блиских семантичких матрица

*ности албанске нације на Балкану* (нагласио И. Т.), изазвала је контраефекат, јер је узбуркала духове међу свим погођеним народима који су се спонтано ујединили и затрпали њен налог пријавама за говор мржње и увредљивим порукама“ (Танасковић 2020, 25). Дакле, као што је назначено, псеудо-научна представа о „аутохтоности Албанаца“ саставни је део одговарајућих територијалних аспирација на рачун српског етничког простора, али и идејна потпора непосредног етничког чишћења Срба; в. обавезно Жутић 2007.

116 Уп. овде још једном Екмечић 2002, 345-346, 365. По Екмечићу, као што је већ наглашено, у „историји русофобије у британском друштву се крију кључеви и за одговор на питање где је место србофобије у историји колективних фобија западних друштава модерног времена“, односно – србофобија је била „рукавац русофобије у англосаксонским државама“ (Екмечић 2002, 346). Овде треба придодати и подсећање да – осим основне цивилизацијске, православно-хришћанске припадности – српска средњовековна слава, многобројност, распрострањеност и свест о историјској мисији такође, заједно с чињеницом успона током XIX и XX века, имају несумњиву улогу у ширењу антисрбизма / србофобије у Западној Европи (уп. рецимо Тодоровић 2020; Благојевић 1994; Ђуретић 2008, 73; Тодоровић 2016, 16-23; Митровић 1991).

117 В. Степић 2004, 93-94.

са значајним геополитичким конотацијама и предзнацима, почев од вишеструко злоупотребљаване релације „староседеоци“ – „дошљаци“. Међу овим обрасцима су свакако значајни и они који су базирани на релацијама Запад – Исток и Германи / Романи – Срби / Словени, при чему се „Истоку“ и Србима често (а понекад и из несумњиво шовинистичко-расистичких побуда) придају негативне карактеристике и предзнаци.<sup>118</sup> Наравно, ово нису једини обрасци и релације о којима би се, у управо наведеном смислу, могло писати у контексту антисрбизма, али су посебно упућујући са становишта нашег приступа и тема којима се бавимо.<sup>119</sup>

Такође, у складу с претходним, треба подсетити и на то да се у темељу немачке западњачке нацистичке идеологије налазио „расизам и схватање о 'надмоћи' 'више расе', аријеваца, заправо Немаца“, а „у таквој хијерархији народа при самом дну налазили су се и поједини словенски народи (Руси, Пољаци, Срби), којима је требало уништити државност, погубити интелигенцију, протерати са подручја источне Европе и претворити у робовску радну снагу“, тј. „уништавање Јевреја и поробљавање Словена били су део јединственог подухвата 'етничке реорганизације' европског простора и представљају континуитет пангерманске политике антиславизма (раширеног како на десници тако и на левици) и освајања Истока“.<sup>120</sup> Све ово се, кроз различите, геополитички мотивисане пројекте Запада, наставило и у новије и најновије време.

*Геополитичке релације и антисрбистичко пројектовање српске прошлости.* Поводом претходних матрица за дефинисање (српске) прошлости, посебно је упечатљива континуирана потреба да се (по орвеловс-

118 Уп. пре свега Екмечић 2002; Вуковић 2009 (в. рецимо поглавље „Напредни римокатолици наспрам заосталих православаца“, стр. 205-208).

119 Уп. Тодоровић и други 2015, 167-168.

120 Тимотијевић 2019, 145. С тим у вези, „према 'Општем плану Исток', донетом 1941, планирано је да се из Пољске и западних делова Совјетског Савеза протера или расели 31 милион људи који су класификовани као 'расно непожељни'“, а „остатак од 45 милиона људи који су живели на том простору требало је германизовати или убити“ (Тимотијевић 2019, 145-146). Подразумева се, „резултати такве политике били су страшни“, односно – не рачунајући огромна страдања Срба о којима смо говорили на другим местима – „Пољска је имала шест милиона, а Совјетски Савез чак 27 милиона жртава у Другом светском рату (66% од свих убијених у Европи, односно 45% укупно страдалих људи у свету)“ (Тимотијевић 2019, 146).



Јухорска чтенија

ком принципу да „онај ко контролише садашњост – контролише и прошлост“<sup>121</sup> на вештачки начин прошлост, порекло и етногенеза Срба и Словена учине што незнатнијим и замагљенијим<sup>122</sup>, а њихове територије и ет-

121 У свом футуристичком роману „1984“ британски писац Џорџ Орвел поред оталог пише, представљајући нека од кључних начела тоталитарног друштва, да је управо „променљивост прошлости централно начело“ (Орвел 2010, 218). Наиме, „видећемо да контрола над прошлосту зависи пре свега од дисциплиновања памћења. Уверити се у слагање писаних докумената са тренутном линијом Партије је чисто механички чин. Међутим, такође је потребно *сећати се* да су се догађаји одиграли на тај начин. А ако настане потреба да се преуреди сећања или писани документи, онда је потребно и *заборавити* да је то урађено. Вештина да се то постигне може да се научи као и свака друга ментална техника. Већина чланова Партије, и свакако сви који су не само политички исправни него и интелигентни, заиста је и увежбавају. То се у Староговору, сасвим отворено, зове 'контрола над стварношћу'“ (Орвел 2010, 218-219). Другим речима, „пошто Партија има пуну контролу над документима, и исту такву контролу над мозговима својих чланова, произлази да је прошлост онаква каквом је Партија приказује“, тј. „Партија увек поседује апсолутну истину, а јасно је да нешто што је апсолутна категорија није никад могло да се разликује од оног што је данас“ (Орвел 2010, 218). В. обавезно и Зиновјев 2002. Када је реч о савременим тумачењима српске прошлости, из перспективе Запада и западноцентричног приступа, „сведоци смо наглашеног поједностављивања њених иначе богатих садржаја, једнозначне и стереотипизоване интерпретације читавих раздобља, свођењем сложених феномена на само једну димензију, дакле оне врсте уопштавања недостојне заната историчара“, а „преовлађујући дискурс о колективној кривици се као зла коб преселила на старија раздобља српске историје у којима се обично виде само њене мрачне стране, оне које, наводно, злослутно најављују и припремају злочине који ће се одвијати на измаку 20. века“ (Батаковић 2008, 550). Душан Батаковић наглашава и следеће: „Када сам, запрепаштен тако драстичним одсуством научног морала, питао поједине историчаре на којим новим сазнањима заснивају своја радикално различита тумачења овог документа, и то тумачења супротна ономе што су о томе писали претходних деценија, пре избијања рата, добијао сам збуњене одговоре да су они, ипак, само 'државни службеници' који плату примају од 'својих влада', јер раде на државним универзитетима“, тј. „они су, дакле, признавали да свој посао историчара превасходно виде као логистичку подршку правдању државне политике своје земље према Балкану, а не искључиво као самостално научно прегнуће, засновано на скрупулозној анализи историјских извора и из њих изведеним тумачењима“ (Батаковић 2008, 553). Притом, дакле, „пресликавање данашњих реалности у далеку прошлост, несумњиво, производи само искривљену слику историје, која не доприноси помирењу“ (Батаковић 2008, 554).

122 Уп. примера ради и одређене савремене појаве са антисрбистичким предзнаком (у контексту употребе „ревизионизма“), које такође на перфидан начин промовишу контролосање српске историје / прошлости (в. Антонић 2020б).

нички простор у древности што мањим и готово невидљивим, сасвим супротно бројним јасним, савременим сазнањима и тренутно доступним чињеницама.<sup>123</sup>

123 [Закључци који су доминирали и доминирају на нивоу германске науке у потпуности су, макар то деловало и посредно, били у складу са одговарајућим политичким плановима и поступцима. Примера ради, од стране Немачке је „већ 1938. године планирано (...) разбијање Југославије и свођење Србије на 'мало српско језгро'“, а „према одлуци из 1940. овај предлог дефинитивно је требало да се спроведе или мирним или војним путем“ (Тимотијевић 2019, 146), док су слични планови и у најновије време читљиви на основу понашања држава Запада према Србима (напади НАТО-а на српске земље и непосредно иницирање савремених етничких чишћења Срба и геноцида, директне уцене и стални притисци свих врста, отимање великог дела исконских српских територија, економски геноцид, инсталирани етнички инжењеринг, континуирано убијање путем осиромашеног уранијума, непрестана и глобална хистерична антисрпска пропаганда итд.), а у испољавању непријатељства је предњачила Немачка.] Чак и када нису директно анти-српски или анти-словенски усмерени, нити посебно наглашавају овакав антисрбистички или антиславистички дискурс (осим када је реч о њиховим стандардним / системским моделима закључивања и извесној терминологији), западни аутори, па и њихови научници, најчешће игноришу или занемарују словенски и / или српски значај, величину, старину, културну развијеност итд. Примера ради, шокантна је – мада са геополитичког становишта донекле разумљива – чињеница да западни индоевропеисти, како некада тако и данас, веома мало обраћају пажњу на словенски контекст који је, најблаже речено, од кључног значаја за сагледавање „индоевропског феномена“. Готово увек, дакле, изгледа као да се они веома труде да што више игноришу значај словенског елемента у општим европским и индоевропским оквирима. У вези с претходним, добру илустрацију могле би да представљају честе (практично на нивоу „општег места“) назнаке приређивача / коментатора како „у делу које има пред собом читалац ће углавном налазити потврде из романских и германских (поред класичних) језика“, а „највећи део проблематике везане за кретање и судбину европских народа тиче се Келта и, нешто мање, Германа“, тј. „словенска ситуација остаје маргинална, уз давање ређих примера из словенских језика, махом руског“ (као што нас обавештава Јасмина Грковић поводом књиге Андреа Мартинеа посвећене индоевропском језику и „Индоевропљанима“; в. Grković 1987, 20; уп. Martine 1987). Уп. и илустративну књигу Харалда Хармана „Трагом Индоевропљана“, као још један карактеристични новији пример сличног приступа, који пати од занемаривања словенског и српског етнокултурног контекста (Harman 2019б). И у књизи поменутог немачког научника, примера ради, наглашава се како најстарија историјска сведочанства о постојбини Словена потичу из прве половине 1. миленијума н. е., уз прихватање опште тезе о практично изолованом и безначајном етносу са домовином у Припјатским мочварама на северу, о њиховој удаљености од свих јужних (али и других) мора итд. (в. Harman 2019б, 228). Исто тако, примењен је приступ који вишеструко – мада најчешће на посредан начин – наглашава германску примарност, приоритетност и супериор-



Поред осталог, српска древност и свеprisутност у прошлости<sup>124</sup> – као и произилазећи (историјско-заветни, али и геополитички) потенцијал Срба, почев од њиховог етнонима, када је реч о могућности стварања блиских релација, уједињавања и спајања словенских и православних народа – свакако је био један од разлога за покретање, осим бројних војних ратова, и свеопштег културно-информативног и мрежног рата.

У суштински повезаном смислу, један од истакнутих савремених српских научника, Миломир Степић, сасвим недвосмислено закључује: „Српске сеобе, дакле, јесу недвосмислена историјска и географска чињеница, а популационе размере и територијални домети тих кретања били су такви да су утицали и данас утичу на вишедимензионалне промене не само Балканског полуострва и Панонске низије, већ и европског, па и ван-европског простора. Међутим, као и многа друга обележја српског народа, и српске миграције биле су предмет научних фал-

ност у односу на Словене, па тако аутор, поред осталог, пише и како су се германска племена, Лангобарди и Гепиди, одселила „из северног дела средње Европе ка југу, што је проузроковало продирање Словена на запад“, односно – „настањивање територије између Одре и Елбе одиграло се претежно током Сеобе народа у 6. и 7. веку“ итд. (Harman 2019b, 231). Поврх свега, Харман – који је, бар на први поглед, чак далеко „умеренији“ од мноштва других својих колега – ипак не успева да се уздржи од тога да (у књизи „Загонетка подунавске цивилизације: открића најстарије високо развијене културе Европе“, што је, треба приметити, врло индикативно, јер је реч о теми која се односи на изузетно значајне културно-историјско-геополитичке ресурсе, природно везане за српски етнички контекст) не спомене „српске националисте“, који су, по њему, „затровали (...) објективно бављење овом истраживачком темом“ (Harman 2019a, 278). Такође, он користи и формулације „подунавско писмо“ и „подунавска цивилизација“ уместо „винчанско писмо“ и „винчанска цивилизација“, шта исто тако упућује на (гео)политички инспирисане мотиве итд.]

124 Примера ради, на карти „коју су сачинили стручњаци Каролиншког царства, у славу Карла Великог, из 814. године“ Срби се „протежу од Пелопонеза до северних граница садашње Хрватске“, а на ово се надовезује и пратећа чињеница о древној свеprisутности српског етнонима у Европи и деловима Азије (Ђуретић 2008, 73). Осим поменутих карте Карла Великог „и друге – све до турске окупације, на овом простору виде Србе под различитим регионалним именима“ (Ђуретић 2008, 74). Другим речима, у интерпретацији историчара В. Ђуретића, изузетно велики српски етнички простор је „током вековних искушења (нарочито под османлијском окупацијом), током етничких симбиоза, током проверавања – разбијен и однарођиван“, а „највише се то збивало у новом веку, у време доминације националног медијума“ (Ђуретић 2008, 73; в. и стр. 74-77).

сификата, манипулација, политичке пропаганде, наметнутих нетачности и стереотипа. Циљеви тако систематски стваране спознајне конфузије имали су једну изразито доминантну црту – да се оспори право Срба како на поседовање српског простора, тако и на његово правно-политичко организовање у интегралну државну целину. То се односи како на српске земље у целини, тако и на поједине делове српских земаља, посебно на оне које у конкретном историјском и политичком тренутку имају кључни геополитички значај. Геополитички смисао и употреба правих истина или наводних истина о српским миграцијама долазили су од ванбалканских сила заинтересованих за балкански простор, али и од стране српских суседа који су настојали да преузму српске територије, будући да су сви они били свесни њиховог значаја за постизање регионалне, континенталне и глобалне моћи. Стога су се већ и чињенице о пореклу Срба у балканско-подунавско-панонском простору нашле у домету искривљавања и 'фризирања'. Опште прихваћена, па и у српској науци и култури озваничена, постала је тзв. *миграциона теорија* о пореклу Срба у Југоисточној Европи, према којој су све историјске чињенице и археолошки докази у прилог тзв. *аутохтонистичке теорије* прећуткивани и скривани, а њихови заговорници маргинализовани као 'наводни научници' и 'сензационалисти'. Сходно томе, имало се сматрати да српска историја почиње тобоже тек после 'доласка' на Балкан и да је све до 9.-10. века било уклопљено у Словенство<sup>125</sup>.

Основна сврха манипулисања српском (даљом и ближом) прошлошћу била је и остала „да се оправдају сва досадашња прогањања, масовне ликвидације и расрбљивање Срба“, у складу са злонамерном и крајње неистинитом импликацијом „да Срби ни у једном делу простора где живе нису аутохтоно становништво, већ да су га имиграцијом и прогањањем претходног становништва насилно запосели ('праетничко чишћење')“, што даље упућује на то „да је 'праведно' да у новим геополитичким приликама буду отерани са 'заузетих' територија“, односно да се над Србима у реалности спроведу геноцид и етнич-

125 Степић 2004, 258. У вези с претходним, „по истом принципу следило је даље прогресивно манипулисање чињеницама о српским кретањима по панонско-балканском пространству“ (о чему детаљније в. у Степић 2004, 258-259). Уп. Тодоровић 2017.



Јухорска чтенија

ко чишћење.<sup>126</sup> Тиме су, дакле, „научно‘ и ‘политички‘ образлагана и актуелна прогањања Срба, пражњење пространих области српских земаља и расејавање српског народа – у ранијим историјским фазама по Малој Азији, Панонији, Апенинском полуострву, Руској равници, а сада по западној Европи, Америци, Аустралији“, а злогласна „германско-ватиканска ‘школа‘ о миграционом пореклу Срба, којима, тобоже, на Балкану и Панонији није место, укоренила се и у самој српској научној мисли и постала је не само геополитичка ‘потка‘ за континуирана политичко-географска прекрајања и редефинисања граница, него и предлог за оптуживање и самооптуживање Срба за ‘кривицу‘ тзв. *реметиљачког фактора*“.<sup>127</sup>

Наведени, јасно и прецизно уобличени, Степићеви закључци нису могли бити заобиђени ни у склопу финализације другог дела овог текста, а на њих се логично надовезују и бројни увиди и констатације П. Пипера, М. Ломпара и других водећих српских научника.

#### *Уместо закључка – сажети осврт.*

Сва суштинска обележја претходно предоченог (и само у основним цртама анализираних) антисрбистичког дискурса неретко су, уосталом, саставни део схватања, тј. идејно-теоријског дискурса, које баштини и тзв. „Друга Србија“ – уз испољавања различитих облика србомрзачке идеологије у бројним сферама стварности – али и неоусташка идеологија. Све ово је у складу и с пројектом наметања агресивног антисрбизма као свеprisутне реалности и у самим српским земљама, као и на читавом српском етничко-етногенетском простору.

Сличан приступ је, услед одговарајућих притисака, изражен и у науци, уметности и култури, на факултетима и у просвети, у складу са тим да је (и у српским земљама) системски инсталирано „давнашње настојање по којем Срби не треба да се везују за свој народ, јер они не треба да теже интегралности српске културне егзистенције него треба да се поистовећују са непријатељским државним оквиром“.<sup>128</sup>

Уосталом, управо у периоду финализације нашег рада о антисрбизму, српски народ је био изложен интензивном прогону с геноцидним предзнаком, како у суседним

126 Степић 2004, 259.

127 Степић 2004, 259.

128 Ломпар 2012, 327. В. бројне и веома утемељене примере које је изнео Мило Ломпар у наведеној студији.

државама (од којих неке имају недвосмислено српску прошлост, уз вековни српски идентитет већинског народа / Црна Гора)<sup>129</sup>, тако и на самој територији Републике Србије (Косово и Метохија). Поврх тога, бројни водећи српски интелектуалци вишеструко су наглашавали утисак да је у овом тренутку и матична српска држава практично пројектована на самоукидање и самоуништење, тако да се чини како своје главне напоре улаже управо у одрицање од најважнијих делова сопствене земље – уз одговарајуће, вишеструко понављане изјаве највиших званичника који ово подржавају – иако се подразумева да ће то, уколико се сецесија Косова и Метохије дефинитивно оствари, изазвати огромне проблеме и могући распад читаве земље, заједно са другим последицама о којима је тешко и размишљати.<sup>130</sup>

И ово су, такође, неки од упечатљивих доказа који, као што смо недвосмислено могли да приметимо, заједно са многобројним другим показатељима упућују на свеопшту раширеност антисрбизма. Другим речима, све што је изнесено у претходном делу текста додатно нас уверава да је његова присутност тако велика, системски инсталирана и уврежена, да се свакодневно појављува, злоћудност и последице овог феномена готово и не запажају.<sup>131</sup> Штавише, мани-

129 Поред осталог, као одговор на прогон Срба, СПЦ, и на сталне притиске на Србе у Црној Гори „патријарх српски Иринеј је 23. јула 2018. казао да је Српској православној цркви у Црној Гори ‘горе него под Османлијама’, а Србима у Црној Гори ‘горе него у Независној држави Хрватској’“ (Раковић 2019, 195-196). У сваком случају, као што доказује и закључује А. Раковић, „црногорски сепаратисти данас црпе мноштво идеја из правашко-франковачке идеологије која је кроз усташтво спровела геноцид над Србима, Јеврејима и Ромима“ (Раковић 2019, 196). В. пре свега поглавља „Наци-фашисти и прво раћање црногорске нације као изданка фашизма“ (исто, 57-74), „Хрватски оквир за црногорски идентитет“ (исто, 39-56) и „Црна Гора као анти-Србија“ (исто, 223-253).

130 У датом смислу, када је реч о иступањима реномираних српских научника и интелектуалаца, в. рецимо Мирковић 2019, пре свега в. стр. 194-209; в. и „Србија моли да јој отму Косово“ у Ковић 2019, 296-298; в. обавезно и 375-391; Чавошки 2019. У најраширенијем контексту в. Записи из Белог дома 2020.

131 Уосталом, „у разрађивању питања смене фобија, као гнезда где се оне настављају једна на другу, не треба заборавити да и србофобија постоји у неким европским земљама, давно пре него што смо је данас почели да трагично осећамо по целој нашој кожи“, па је тако А. Х. Тејлор „чак 1917. мислио да су корени србофобије у британском друштву били јако дубоки“ (Екмечић 2002, 352). Примера ради, „у време кад је Гледстон 1876. покушавао да пробуди јавно мњење против турских насиља у Бугарској, није било мо-



фестовање антисрбизма није везано само за садашњост, већ се исто тако појављује и у склопу пројектовања (етноцидно-геноцидне) будућности<sup>132</sup>, као и у контексту систематског „контролисања“ српске прошлости<sup>133</sup>, чему је био посвећен други део нашег текста.

На овом месту скренули смо пажњу на неколико важних аспеката разматране појаве, с нагласком на указивању на њену документованост, опасност, глобалност и постојаност. Подразумева се, наведени примери могли су бити замењени бројним другим, често и знатно драстичнијим и непосреднијим примерима.<sup>134</sup> Међутим, основна намера била нам је да укажемо на различите елементе и димензије, који уобличавају оквире опште слике, као и на постојање ширег контекста, тј. целине чији је антисрби-

гуће помињати таква насиља над Србима по Босни“, а „британски конзул Холмс се упињао да докаже да то не постоји“, при чему је дошао „у сукоб са бискупом Штросмајером, али и угледним британским научником Артуром Евансом који је посведочио да је у Босанској Крајини 1876. Било побијено око 29.000 српских житеља, од чега око шест хиљада старца, жена и деце“, а „за ливањског бега Куленовића, кога су оптуживали да је у једном походу на Униште убио око 300 људи, налазило се оправдање да их није било више од 60“ (Екмечић 2002, 352). Овде би се могло навести још много сличних примера из различитих периода који упућују на злокобни утисак о непостојању граница у испољавању антисрбизма, нити је било шта осим потпуног уништења српског народа довољно добро да задовољи србомржњу уткану у колективну свест других / суседних цивилизација и народа који их представљају.

132 У овом смислу су посебно изражене и масовне, у глобалним размерама тешко упоредиве, размере не само пропагирања чедоморства у српским земљама већ и непосредног убијања српске деце у утробама мајки, што је праћено исто тако опсежном и снажном пропагандом у циљу исељавања, тј. напуштања српских земаља. В. Тодоровић 2018, 279; Демоња и Тодоровић 2019; Срби – народ који нестаје 2011; Тодоровић 2011.

133 Можда би, као још један добар пример М. Екмечића, могао да послужи и „податак да је у пропаганди против српских недела око Дубровника 1991. употребљена оптужба за српска злодела у Балканском рату 1912, који је објавила анкета Карнегијеве задужбине за светски мир“ (Екмечић 2002, 350).

134 Поред низа реалних геноцида, културоцида и етничких чишћења спроведених над Србима, од којих је овде само на мали број указано, никло је још много више „вербалних геноцида“ који су припремали терен за њих, односно – прелиминарно омогућавали да се они десе и у „материјалној стварности“ уз, поврх тога, припремање нових геноцида у будућности. Рецимо, „историчар Брејслфорд је у време Анексионе кризе 1908. писао да Срби нису од користи за људску цивилизацију и да 'њихово политичко умирање не би било озбиљан губитак за Европу'“ (Екмечић 2002, 352).

зам саставни и функционални део.

У поменутом смислу, и српска прошлост је континуирано, систематски и целовито подвргавана пројектованом / вештачком мењању, брисању, прећуткивању, преименовању и превредновању, али се све ове појаве постојано настављају и данас, у својим најсавременијим облицима. Домети и оваплоћења оваквог, пројектованог „контролисања српске прошлости“ су таквих димензија да захтевају и знатно дужу, свеобухватнију анализу. Све у свему, јасно је да посебно усредсређивање носилаца антисрбитичког дискурса на деконструкцију реалних чињеница на којима је заснована (ближа и даља) српска прошлост има за коначни циљ рушење темеља на којима су базирани српска самосвест, представа о свом етничком простору и основни идејни обрасци.

## ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ:

Аврамов 2008: Смиља Аврамов, *Геноцид у Југославији 1941-1991*, у: *Затирање Срба у Хрватској*, Никола Пашић, Београд, 2008.

Аврамовић 2009: Зоран Аврамовић, *Родомрси*, Институт за политичке студије, Београд, 2009.

Аврамовић 2013: Зоран Аврамовић, *Родољупци и родомрси*, Службени гласник, Београд, 2013.

Албанци лажни Илири 2007: *Албанци лажни Илири*, Пешић и синови, Београд, 2007.

Алексић 2020: Марко Алексић, *Српске земље пре Немањића од 7. до 10. века*, Лагуна, Београд, 2020.

Антонић 2007а: Слободан Антонић, *Срби и „евро-Срби“*, Чигоја штампа, Београд, 2007.

Антонић 2007б: Слободан Антонић, *Расцепи у Србији и устаљење демократије*, Социолошки преглед 2007/1.

Антонић 2008: Слободан Антонић, *Културни рат у Србији*, Завод за уџбенике, Београд, 2008.

Антонић 2014: Слободан Антонић, *Стање друштва и стратегија обнове*, у: *Ка српском становишту*, Евро-Ђунти, Београд, 2014.

Антонић 2019: Слободан Антонић, *Зашто запад не разуме Србију и Русију*; <https://stanjestvari.com/2019/08/31/antonic-zasto-zapadne-razume-srbiju-i-rusiju/>

Антонић 2020а: Слободан Антонић, *О бројевима и покољу – одговор Мишину*; <https://stanjestvari.com/2020/06/14/slobodan-antonic-obrejevima-i-pokolju-odgovor-misini/>

Антонић 2020б: Слободан Антонић, *Кад ревизионисти бране историју*; <http://91.222.7.144/istina-i-pomirenje-na-ex-yu-prostorima/kad-revizionisti-brane-istoriju.html>



Јухорска чтенија



- Антонић 2020в: Слободан Антонић, *Колонија Србија*; текстови доступни на сајту <https://stanjestvari.com>.
- Бакић 1998: Јово Бакић, *Да ли је западна јавност у Србима препознала непријатеља*, Социолошки преглед, vol. XXXII (1998), no. 1, 1998.
- Баришић 1952: Фрањо Баришић, *Приск као извор за најстарију историју Јужних Словена*, Зборник радова Византолошког института САН I, 1952.
- Баришић 1953: Фрањо Баришић, *О најстаријој Прокопијевој вестии о Словенима*, Зборник радова Византолошког института САН II, 1953.
- Баришић 1955: Фрањо Баришић, *Псеудо-Цезарије*, Увод, превод и коментар Ф. Баришића, Византијски извори за историју народа Југославије I, Београд, 1955.
- Батаковић 2008: Душан Батаковић, *Слике модерне Србије: домети, ограничења, оспоравања*, у: Холм Зундхаусен, *Историја Србије од 19. до 21. века*, Сlio, Београд, 2008.
- Ваџановић 2020: Vuk Ваџановић, *Nacionalni identitet nije genetička kategorija, ali se genetika „dešava“ и оквиру народа*; [preokret.info/index.php](http://preokret.info/index.php)
- Богдановић 1999: Димитрије Богдановић, *Књига о Косову*, Народна књига – Алфа, Београд, 1999.
- Богдановић 2003: Милош Богдановић, *Проклетство нације*, Београд, 2003.
- Бојовић 2010: Драга Бојовић, *Српски језик у Црној Гори и на Косову и Метохији – Два аспекта дехуманизације језика*, у: Косово и Метохија у цивилизацијским токовима, Књ. 1, Језик и народна традиција, Универзитет у Приштини – Филозофски факултет, Косовска Митровица, 2010.
- Будимир 1959: Милан Будимир, *О старијим поменима српског имена*, Глас САН, Одељење литературе и језика ССXXXVI, Нова серија књ. 4, 1959.
- Будимир 1969: Милан Будимир, *Са балканских источника*, Српска књижевна задруга, Београд, 1969.
- Булајић 2008: Милан Булајић, *Политика геаноцида над Србима кроз систем логора Јасеновац*, у: *Затирање Срба у Хрватској*, Никола Пашић, Београд, 2008.
- Буровић 2013: Каплан Буровић, *Ко су Албанци? – Студије о пореклу Албанаца*, Гамбит, Јагодина, 2013.
- Влајки 2001: Emil Влајки, *Demonizacija Srba*, Nikola Рашић, Београд, 2001.
- Вуковић 2009: Слободан Вуковић, *Етика западних медија – антисрпска пропаганда деведесетих година XX века*, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Сремски Карловци, Нови Сад, 2009.
- Вукчевић 2007: Ivo Вукчевић, *Slovenska Germanija*, Pešić i sinovi, Београд, 2007.
- Гађиновић 2017а: Радослав Ђ. Гађиновић, *Насиље над Србима у XX веку*, књ. 1, Euro Book, Београд, 2017.
- Гађиновић 2017б: Радослав Ђ. Гађиновић, *Насиље над Србима у XX веку*, књ. 2, Euro Book, Београд, 2017.
- Горнунг 1963: Б. В. Горнунг, *Из предисторије образовања общеславјанског језиковог единства*, Академија наук СССР, Москва, 1963.
- Grković 1987: Jasmina Grković, *Martine i indoevropeskost danas*, у: Andre Martine, *Indoevropski jezik i „Indoevropļani“*, Књижевна заједница Novog Sada, Novi Sad, 1987.
- Дамјанац 2015: Дамјанац 2015: Милан Дамјанац, *Само мрзећи Срби*, Центар академске речи, Шабац, 2015.
- Да се не заборави 1999: *Да се не заборави*, припремили Душан Јеринић и Ивана Ивковић, Академски информациони центар, Београд, 1999.
- Демоња и Тодоровић 2019: Н. Демоња, И. Тодоровић, *Етнолошко-правни прилог разматрању и превазилажењу проблема беле куге код Срба*, Етно-културолошки зборник XXII, Сврљиг, 2019.
- Димитријевић 2010: Владимир Димитријевић, *Мала књига велике мржње / Речник србофобије*, ИК Лио, Горњи Милановац, 2010. (<https://www.vladimirdimitrijevic.com/images/e-knjiga/mala-knjiga-velike-mrznje-recnik-srbofobije-vladimir-dimitrijevic.pdf>)
- Ђуретић 2008: Веселин Ђуретић, *Ватикански „социјални инжењеринг“ на српском етничком подручју*, у: *Затирање Срба у Хрватској*, Никола Пашић, Београд, 2008.
- Ђурковић 2004: Миша Ђурковић, *Трагање, парадокси, могућности: десница у Србији 1990-2003*, Нова српска политичка мисао, год. 11, бр. 1-4, 2004.
- Ђурковић 2009: Миша Ђурковић, *Између науке и пропаганде*, Зборник Магице српске друштвене науке 126, Нови Сад, 2009.
- Ђурковић 2013: Миша Ђурковић, *Тамни коридори моћи – путеви савремене политичке теорије*, Укронија, Београд, 2013.
- Екмечић 2000: Милорад Екмечић, *Историографија „само по огртачу“*, у: Одговор на књигу Ноела Малколма „Косово. Кратка историја“, Историјски институт САНУ, Београд, 2000.
- Екмечић 2002: Милорад Екмечић, *Србофобија и антисемитизам*, у: М. Е., Дијалог прошлости и садашњости, Службени лист СРЈ, Београд, 2002.
- Енциклопедија српског народа 2008: *Енциклопедија српског народа*, уредник Радош Љушић, Завод за уџбенике, Београд, 2008.
- Живановић 2008: Србољуб Живановић, *Јасеновац*, Српска књига, Београд, Међународна словенска академија наука, образовања и уметности – Одељење за Велику Британију и Ирску, Лондон, 2008.
- Живановић 2020: Филип Живановић, *Од „двоструког идентитета“ до „Црвене Хрватске“*, Печат 621, 26. јун 2020.
- Записи из Белог дома 2020: *Записи из Белог*



дома, разговарала Наташа Јовановић, Печат 631, 11. септембар 2020.

Živković i Kačavenda 1998: N. Živković, P. Kačavenda, *Srbi u Nezavisnoj državi Hrvatskoj*, Institut za savremenu istoriju, Beograd, 1998.

Живковић и други 2013: Тибор Живковић и други, *Анопути Descriptio Europe Orientalis = Анонимов Опис источне Европе*, Историјски институт, Београд, 2013.

Жутић 2007: Никола Жутић, *Вјерско-национална и политичка злоупотреба илирског имена*, Пешић и синови, Београд, 2007.

Затирање Срба у Хрватској 2008: *Затирање Срба у Хрватској*, Никола Пашић, Београд, 2008.

Зиновјев 2002: Александар Зиновјев, *Запад – феномен западњаштва*, Наш дом, Београд, 2002.

Зундхаусен 2008: Холм Зундхаусен, *Историја Србије од 19. до 21. века*, Слио, Београд, 2008.

Зуровац 2008: Мирко Зуровац, *Геноцид под плаштом „демократије“*, у: *Затирање Срба у Хрватској*, Никола Пашић, Београд, 2008.

Јанковић 1996: Ђорђе Јанковић, *Словенске културе касноантичког доба*, Рад Музеја Војводине 37-38, Нови Сад, 1996.

Јанковић 2007а: Ђорђе Јанковић, *Српско поморје од 7. до 10. столећа*, Српско археолошко друштво, Београд, 2007.

Јанковић 2007б: Ђорђе Јанковић, *Археолошка сведочанства о пореклу Албанаца и потоцима Илира*, у: *Албанци лажни Илири*, Пешић и синови, Београд, 2007.

Јанковић 2010: Ђорђе Јанковић, *Нова археолошка сведочанства о Илирима у доба далматско-панонског устанка*, Митолошки зборник 23, 2010.

Јанковић 2015: Ђорђе Јанковић, *Предање и историја Цркве Срба у светлу археологије*, Хришћанска мисао, Београд, 2015.

Јанковић и Вемић 2015: Ђ. Јанковић, Д. Вемић, *Др Ђорђе Јанковић – археолог који открива преваре састављача историје (интервју)*; <http://rastko.rs/rastko/delo/15241>

Јанковић 2016: Ђорђе Јанковић, *Словени у Српском Подунављу Римског доба*, у: *Зборник изабраних објављених текстова о Словенима 1998-2015*, приредио Ђорђе Јанковић; <http://www.rastko.rs/arheologija/delo/15381>

Јацановић 2001: Драган Јацановић, *Трајање Срба у југоисточној Европи*, Српска слободарска мисао 11, септембар-октобар, Београд, 2001.

Јовановић 2008: Небојша Јовановић, *Јасеновац*, у: *Енциклопедија српског народа*, уредник Радош Љушић, Завод за уџбенике, Београд, 2008.

Караџић 1972: Вук Стефановић Караџић, *Етнографски списи*, Просвета, Београд, 1972.

Ковић 2019: Милош Ковић, *Завети*, Catena mundi, Београд, 2019.

Костић 2000: Лазо М. Костић, *О српском имену – мишљења странаца*, Добрица књига, Србиње – Нови Сад, 2000.

Кљосов 2010: Анатолиј Кљосов, *Откуд су се појавили Словени и „Индоевропљани“? Одговор даје ДНК-генеологија*, Узданица VII/2, 2010.

Кљосов 2013: Анатолиј А. Кљосов, *Порекло Словена. Осврти на ДНК-генеологију*, Мирослав, Београд, 2013. (Анатолиј Клесов, *Происхождење славян*, Алгоритм, Москва, 2013.)

Кобычев 1973: В. П. Кобычев, *В поискх прародины славян*, Издательство „Наука“, Москва, 1973.

Комазец 2008: Слободан Комазец, *Велика статистичка подвала и статистички геноцид*, у: *Затирање Срба у Хрватској*, Никола Пашић, Београд, 2008.

Kostich 1981: Lazo M. Kostich, *Holocaust in the „Independent State of Croatia“*, Liberty, Chicago, 1981.

Крестић 2009: Василије Крестић, *Досије о генези геноцида над Србима у НДХ*, Прометеј, Нови Сад, 2009.

Лазивић 2005: Младен Лазивић, *Промене и отпори: Србија у трансформацијским процесима*, Филип Вишњић, Београд, 2005.

Ленард 1927: Л. Ленард, *Стари Срби и српска праотаџбина*, Штампарија „Јединство“, Београд, 1927.

Ливада 2008: Светозар Ливада, *„Олуја“ као пораз, који се митоманством жели претворити у највећу побједу*, у: *Затирање Срба у Хрватској*, Никола Пашић, Београд, 2008.

Loma 1991: Aleksandar Loma, *Sloveni i Albanci do XII veka u svetlu toponomastike*, у: *Становништво словенског поријекла у Албанији*, у: *Зборник радова са међународног научног скупа одржаног на Цетињу 21, 22 и 23. јуна 1990. године*, Историјски институт СР Црне Горе, Титоград, 1991.

Loma 2006: Aleksandar Loma, *Albano-Caucasica pastoralia*, Јужнословенски филолог LXII, Београд, 2006.

Ломпар 2012: Мило Ломпар, *Дух самопорицања*, Orpheus, Нови Сад, 2012.

Мала енциклопедија Просвета 2: *Мала енциклопедија Просвета – општа енциклопедија 2*, М – Ш, Просвета, Београд.

Марковић 2007: Михаило Марковић, *Смисао истраживања Албанаца и њиховог ширења на Балкану*, у: *Албанци лажни Илири*, Пешић и синови, Београд, 2007.

Martine 1987: Andre Martine, *Indoevropski jezik i „Indoevropljani“*, Književna zajednica Novog Sada, Novi Sad, 1987.

Милосављевић 2002: Петар Милосављевић, *Увод у србистику*, Филозофски факултет у Косовској Митровици, Требник, Косовска Митровица – Београд, 2002.

Мировић 2019: Дејан Мировић, *Бриселски споразум: хронологија и последице*, Catena mundi, Београд, 2019.

Митровић 1991: Јеремија Митровић, *Србобобија и њени извори*, Научна књига, Београд, 1991.



Јухорска чтенија

- Невски 2013: Александар Невски, *Срби и турска генетика*; <http://poreklo.rs/srpski-dnk-projekat/srbi-turska-genetika/>
- Новаковић 1977: Реља Новаковић, *Одакле су Срби дошли на Балканско полуострво*, Народна књига, Историјски институт у Београду, Београд, 1977.
- Новаковић 1993: Реља Новаковић, *Срби – име Срби кроз време и простор*, Мирослав, Београд, 1993.
- Окупација Србије 2008: *Окупација Србије*, у: Енциклопедија српског народа, уредник Радош Љушић, Завод за уџбенике, Београд, 2008.
- Орбини 1968: Мавро Орбини, *Краљевство Словена*, Српска књижевна задруга, Београд, 1968.
- Орбини 2016: Мавро Орбини, *Краљевство Словена*, Ганеша клуб, Београд, 2016.
- Орвел 2010: Џорџ Орвел, *1984*, Завод за уџбенике, Београд, 2010.
- Петричевић 1996: Марија Петричевић, *Подунавље словенска колевка – руски академик Олег Н. Трубаčov о етногенези Словена*, Вечерње новости 4.11.1996; <http://www.marijapetricevic.com/citanje.php?m=1&t=oleg%20trubacov>
- Петровић 2005: Сретен Петровић, *Културологија*, Чигоја штампа, Лела, Београд, 2005.
- Пипер 2004: Предраг Пипер, *Српски између малих и великих језика*, Београдска књига, Београд, 2004.
- Пипер 2008: Предраг Пипер, *Увод у славистику 1*, Завод за уџбенике, Београд, 2008.
- Пироћанац 2008: Зоран Петровић Пироћанац, *Избрисати српски вирус – мала антологија расизма, шовинизма и говора мржње на крају другог и почетку трећег миленијума*, Центар за геополитичке студије Југоисток, Београд, 2008.
- Podrijetlo Hrvata: <http://news-bar.rtl.hr/vijesti/regija/sokantno-otkrice-o-podrijetlu-hrvata> (тексту јер на овом сајту први пут приступљено 27.3.2015); у тренутку завршавања нашег рада био је доступан на сајту <https://hamdocamo.wordpress.com/2014/04/16/sokantno-otkrice-o-podrijetlu-hrvata>
- Поповић 1955: Душан Поповић, *Срби у Банату до краја 18. века – историја насеља и становништва*, САНУ – Посебна издања ССXXXII, Етнографски институт САНУ, књ. 6, Београд, 1955.
- Право на незаборав 2017: *Право на незаборав*, Група издавача, Београд, 2017.
- Радић 2011: Првослав Радић, *Увод у србистику – тезе (1)*, Универзитет у Београду – Филолошки факултет, Београд, 2011.
- Рadoјић 2009: Mirjana Radojičić, *Istorija i krivot ogleдалu*, Institut za političke studije, Beograd, 2009.
- Раковић 2019: Александар Раковић, *Црногорски сепаратизам*, Catena mundi, Београд, 2019.
- Ribakov 2015: Boris A. Ribakov, *Paganstvo Starih Slovena*, Akademska knjiga, Novi Sad, 2015.
- Рудељев 1992: В. Г. Рудељев, *О историји етничког имена Словена*, у: Catena mundi – српска хроника на светским веригама, књ. I, приредно Предраг Р. Драгић Кијук, Ибарске новости, Краљево, Матица Срба и исељеника Србије, Београд, 1992.
- Румунија и румунизација Срба 2018: *Румунија и румунизација Срба*, Центар академске речи, Шабац, 2018.
- Sarno et al. 2015: S. Sarno et al, *Shared language, diverging genetic histories: high-resolution analysis of Y-chromosome variability in Calabrian and Sicilian Arbershe*, European Journal of Human Genetics advance online publication 1 July 2015, 2015.
- Sedov 2012: Valentin Vasiljevič Sedov, *Sloveni u dalekoj prošlosti*, Akademska knjiga, Beograd, 2012.
- Селищев 1931: А. М. Селищев, *Славянское население Албанији*, Изд. Македонског научног института, Софија, 1931.
- Срби 2008: *Срби*, у: Енциклопедија српског народа, уредник Радош Љушић, Завод за уџбенике, Београд, 2008, 1039.
- Срби – народ који нестаје 2011: *Срби – народ који нестаје*, Опстанак, Београд, 2011.
- Станишић 2006: Вања Станишић, *Увод у индоевропску филологију*, Чигоја штампа, Београд, 2006.
- Станишић 2007: Михаило Станишић, *Последице митоманије о илирству Албанаца, Пеших и синови*, Београд, 2007.
- Степић 2001: Миломир Степић, *У вртлогу балканизације*, Службени лист СРЈ, Институт за геополитичке студије, Београд, 2001.
- Степић 2004: Миломир Степић, *Српско питање – геополитичко питање*, Јантар група, Београд, 2004.
- Стојичевић 2018: Слободан Стојичевић, *Мрежни рат против Срба*, Авала прес, Београд, 2018.
- Стојковић 1990: Момир Стојковић, *Српска национална мањина у Румунији*, у: Сеобе Срба некад и сад, Институт за међународну политику и привреду, Матица Срба и исељеника Србије, Београд, 1990.
- Страдање и геноцид 2008: *Страдање и геноцид*, у: Срби, Енциклопедија српског народа, уредник Радош Љушић, Завод за уџбенике, Београд, 2008.
- Страњковић 1991: Драгослав Страњковић, *Највећи злочини данашњице*, Дечје новине, Јединство, Горњи Милановац, Приштина, 1991.
- Суботић и други 2015: Гојко Суботић и други, *Натписи историјске садржине у зидном сликарству, XII-XIII век, том први*, Византолошки институт САНУ, Београд, 2015.
- Танасковић 2020: Марко Танасковић, *Дуа Липа и мит о албанској мекој моћи*, у: Печат 626, 31. јул 2020.
- Тежина ланаца 3 (2019): *Тежина ланаца 3*



(2019), аутор филма Борис Малагурски; <https://www.youtube.com/watch?v=cjNvBrj1f78>

Терзић 2000: Славенко Терзић, *Стара Србија у очима „Милосрдног анђела“: феномен историчарева деструктивности*, у: Одговор на књигу Ноела Малколма „Косово. Кратка историја“, Историјски институт САНУ, Београд, 2000.

Терзић 2012: Славенко Терзић, *Стара Србија (XIX-XX век) – Драма једне цивилизације*, Православна реч, Историјски институт Београд, Нови Сад – Београд, 2012.

Тимотијевић 2019: Милош Тимотијевић, „Храбри“ партизани и „зли“ четници, *Catena mundi*, Београд, 2019.

Todorova 2006: Marija Todorova, *Imaginary Balkan, XX vek*, Beograd, 2006.

Тодоровић 2005а: Ивица Тодоровић, *Митска истина Срба*, Београд, 2005.

Тодоровић 2005б: Ивица Тодоровић, *Приоритети савремене етнологишко-антрополошке науке у Србији*, Зборник Етнографског института САНУ 21, 2005.

Тодоровић 2011: Ивица Тодоровић, *Прилог разматрању основних савремених проблема српског југа и српског истока – „унутрашњи аспекти“*, Лесковачки зборник LI, Лесковац, 2011.

Тодоровић 2017: Ивица Тодоровић, *Етнологишки осврт на српско-румунска прожимања и релације*, Етно-културолошки зборник XXI, Сврљиг, 2017.

Тодоровић 2018: Ивица Тодоровић, *О највећем српском проблему: кључни идејни и духовни аспекти кризе*, у: Крушевац и околина у Другом светском рату, Историјски архив Крушевац, Велики Шиљеговац – Крушевац, 2018.

Тодоровић 2019: Ивица Тодоровић, *Српски мит – прилог општем сагледавању основних образаца и кодова*, у: Крушевац и околина у историји српског народа, Историјски архив, Крушевац, 2019.

Тодоровић 2020: Ивица Тодоровић, *Путокази за реконструкцију древних идејних и идентитетских матрица*, Етно-културолошки зборник XXIII, Сврљиг, 2020 (у штампи).

Тодоровић и други 2015: Ивица Тодоровић и други, *Етнологија и генетика – прелиминарна мултидисциплинарна истраживања порекла Срба и становништва Србије*, Друштво српских родословаца Порекло, Етнографски институт САНУ, Београд, 2005.

Тодоровић и Рајковић 2016: И. Тодоровић, С. Рајковић, *Нове поруке предака – илустративне конотације најновијих етнологишко-генетичких истраживања Срба и становништва српског етничког простора*, Лесковачки зборник LVI, Лесковац, 2016.

Толстов 1948: С. П. Толстов, „Нарци“ и „Волхи“ на Дунае, *Советская этнография* 2, 1948.

Трбуховић 2006: Војислав Трбуховић, *Индоевропљани*, Пешић и синови, Београд, 2006.

Трифунувић 1996: Станко Трифунувић,

*Словени у Панонији*, Књижевна реч 474-476, 1996.

Трифуноски 1995: Јован Трифуноски, *Македонизирање Јужне Србије*, Београд, 1995.

Трубачов 2005: Олег Трубачов, *Етногенеза и култура древних Словена*, Пешић и синови, Београд, 2005.

Трубачов 2006: Олег Трубачов, *Етногенеза и култура древних Словена, други део*, Пешић и синови, Београд, 2006.

Ђирковић 1991: Сима Ђирковић, *Трагови словенског становништва на тлу Албаније у средњем веку*, у: Становништво словенског поријекла у Албанији, Зборник радова са међународног научног скупа одржаног на Цетињу 21, 22 и 23. јуна 1990, Историјски институт СР Црне Горе, Титоград, 1991.

Ћосић 2007: Pavle Ćosić, *Leposava*, Kornet, Beograd, 2007.

Урошевић 1929: Атанасије Урошевић, *Једна традиција о пореклу Арбанаса*, Гласник Скопског научног друштва књ. V, Одељење друштвених наука 2, Скопље, 1929.

Урошевић 2001: Атанасије Урошевић, *О Косову – антропогеографске студије и други списи*, Народна и универзитетска библиотека „Иво Андрић“ и други, 2001.

Фајгељ 2014: *Самопорицање је српска болка*, интервју са др Андејем Фајгељем, Вечерње новости 11. мај 2014.

Ферјанчић 1988: Божидар Ферјанчић, *Албанци у византијским изворима*, у: Илири и Албанци, САНУ – Научни скупови књ. XXXIX, Одељење историјских наука књ. 10, Београд, 1988.

Хан 1876: Ј. Г. Хан, *Путовање кроз поречину Дрина и Вардара*, Београд, 1876.

Harman 2019a: Harald Harman, *Zagonetka podunavske civilizacije – Otkriće najstarije visoko razvijene kulture Evrope*, Akademska knjiga, Novi Sad, 2019.

Harman 2019b: Harald Harman, *Tragovima Indoevropljana*, Evro Book, Beograd, 2019.

Храбак 1991: Богумил Храбак, *Ширење арбанаших сточара по равницама и словенски ратари средњовековне Албаније*, у: Становништво словенског поријекла у Албанији, Зборник радова са међународног научног скупа одржаног на Цетињу 21, 22 и 23. јуна 1990, Историјски институт СР Црне Горе, Титоград, 1991.

Цвијић 1966: Јован Цвијић, *Балканско полуострво и јужнословенске земље*, Завод за издавање уџбеника, Београд, 1966.

Чавошки 2019: Коста Чавошки, *Наше за наше*, *Catena mundi*, Београд, 2019.

Шафарик 1998: Павел Јозеф Шафарик, *О пореклу Словена*, Архив Војводине, Нови Сад, 1998.



## Summary

Ivica Todorović  
Institute of Ethnography SASA, Belgrade

### **A REVIEW OF THE PHENOMENON OF ANTI-SERBISM AND SOME OF ITS CONSEQUENCES - IMPORTANCE, GLOBAL SPREAD AND DANGER, CONTROLLING THE PAST**

Research into the phenomenon of anti-Serbism is of special importance and scientific priority, because its consequences are numerous and fatal, while it still represents the ubiquitous («practical» and «theoretical») reality, ie - an exceptional, still silent and difficult to perceive danger of global proportions. Regardless of its extreme, obvious inhumanity and unethical but also multiple immediate genocidal consequences, the unhindered process of spreading anti-Serbism - apart from creating huge physical / material, cultural and spiritual losses - decisively and directly affects the general world (geopolitical, etc.) balance, as events throughout the twentieth century clearly showed. However, these facts are usually ignored by the public, and the trend of continuing the constant implementation of (anti-Serbian) ethnic engineering is especially worrying, with various practices aimed at narrowing the Serbian ethnic space and reducing the number of members of that nation. In accordance with the mentioned circumstances, the emphasis in the text is on pointing out several dimensions of anti-Serbism, starting from the connection between anti-Serbism and genocide, all the way to the global (but also «regional») significance of the considered phenomenon, emphasizing certain, particularly instructive and unavoidable facts. In addition, in the second part of the paper, special attention is paid to the directed processes of systematic «control of the Serbian past», in the sense of one of influential and widespread manifestations of anti-Serbism, both then and today. So far, extremely small, practically insignificant attention has been paid to this aspect of anti-Serbism, so that it has been consciously given appropriate importance and space here. Key words: anti-Serbism, various manifestations, consequences, importance, prevalence, genocide, control of the Serbian past, ethnic engineering.



904(497.11)(082)

39(497.11)(082)

930.85(497.11)(082)

94(497.11 Јухор)(082)

ЈУХОРСКА чтенија : звезде над Јухором : тематски зборник / [уредници Дмитар Атанасов... [и др.]]. - Крушевац : Историјски архив "Крушевац" ; Својново : Удружење за културу и уметност Логос, 2021 (Врњачка Бања : SaTClP). - 608 стр. : илустр. ; 30 см. - (Едиција Јухорски запис / [Историјски архив "Крушевац"])

На спор. насл. стр.: Јuhor readings. - Радови на више језика. - Тираж 200. - Напомене и библиографске референце уз текст. - Библиографија уз сваки рад. - Summaries.

ISBN 978-86-80836-37-9 (ИАК)

а) Археолошка налазишта -- Србија -- Зборници б) Етнологија -- Србија -- Зборници в) Србија -- Културна историја -- Зборници г) Јухор -- Историја -- Зборници

COBISS.SR-ID 33118473